

ECONOMISCH- STATISTISCHE BERICHTEN

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

37^E JAARGANG

WOENSDAG 5 NOVEMBER 1952

No 1850

COMMISSIE VAN REDACTIE

*Ch. Glasz; H. W. Lambers; J. Tinbergen;
F. de Vries; C. van den Berg (secretaris)
Redacteur-Secretaris: A. de Wit.*

Assistent-redacteur: J. H. Zoon

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË

*J. E. Mertens; J. van Tichelen;
R. Vandeputte.*

INHOUD

	Blz.
Het effect van de accijnsverlaging op sigaren door <i>J. Mandersloot</i>	844
De financieel-economische positie der Neder- landse koopvaardij door <i>J. A. P. van Wijck</i> ..	846
De vierde zitting van de Commissie voor Inter- nationaal Recht (I) door <i>Prof. Mr Dr J. P. A. François</i>	848
Electriciteitspolitiek door <i>Drs D. Boersma</i>	851
Het Franse wijnprobleem door <i>Ir D. D. Mie- dema</i>	853
Economische kroniek van Indonesië door <i>Prof. Dr A. Kraal</i>	855
London Letter door <i>Henry Hake</i>	857
Geld- en kapitaalmarkt door <i>Drs J. C. Brezet</i> ..	859

Dezer dagen

265 + n, waarbij n voor één der kandidaten een positief getal zal zijn; nog onbeslist is de uitslag, maar beslist de keuze. Als dit blad zich, zoals Time, de weelde van een dubbele omslag kon veroorloven, ware de uitslag ex ante geanalyseerd.

Als wij gezegd zouden hebben, dat wij toch dachten, dat het bijv. Stevenson zou worden, zou dat later maar dom lijken. Bovendien, bij de grote Nederlandse spreekwoordenkennis hoort men spoedig: „De wens is de vader der gedachte”, en dat terwijl het opinie-onderzoek onder de redactie nog niet is afgesloten. In dit opzicht staan amateurs en professionals gelijk.

Het zou een aardige vraag voor de Middeleeuwse troubadourshoven zijn, wie meer liefdevol medelijden verdient, een vakman, die zich bij de uitoefening van zijn beroep vergist dan wel één, die zich heeft vergist en nu het beroep niet meer durft uit te oefenen.

Zo kleinzerig is de leider van de vakverenigingen der Amerikaanse mijnwerkers niet. De staking, begonnen na een voor de mijnwerkers ongunstige beslissing van een ambtelijke bemiddelingsinstelling, is door hem afgelast. Hij hoopte op herziening van de uitspraak na zekere tijd.

Herziening van uitspraken der Verenigde Staten, daar wordt op meer punten op gehoopt. Nederland heeft met, voor onze modeste stemming, krachtige stem, verwijten geuit in de internationale handelconferentie te Genève. Wanneer de Verenigde Staten de kaas- en boterinvoer belemmeren, denkt Nederland over retorsie-maatregelen, maar het heeft eerst keurig gevraagd, wat de anderen er van dachten. Die hebben zich gehaast om de Hollandse gebalde vuist, die nu toch in de lucht was gestoken, wat meer vaart te geven. Het gaat om een gevoelige plek van en voor de Amerikanen.

Herziening van uitspraken, het wordt ook door anderen afgewacht. De vergadering van de Verenigde Naties heeft de Europese Ministers van Buitenlandse Zaken nog slechts aanschouwd in onvolledige bezetting. Men legt zich liever tevoren niet vast op de toonhoogte, zolang onbekend is, welke concertmeester de zwaarste gedeelten van de partituur zal instuderen.

Al wacht het samenspel, de afzonderlijke groepen kunnen doorgaan. De voorbereidingen voor het aan het werk gaan van de Hoge Autoriteit voor de Europese kolen- en staalconventie (toch te begrijpen, dat men tot naargeestige afkortingen komt) zijn niet mis, verschillende commissies naast elkaar.

En ook de kamermuziek gaat voort. Het Engelse Parlement hoorde de verwachte troonrede, het Nederlandse begon aan de te voorspellen begrotingsdebatten. En dan nog binnenskamers; is het een troost, dat uit Zwitserland wat krassende tonen over de huren worden vernomen? En er komt een commissaris voor het toeristenverkeer; hopelijk een commissaris met weinig commissies.

**COLLECTIEVE
PENSIOEN-VERZEKERING**

R. MEES & ZONEN
A° 1720
BANKIERS & ASSURANTIE-MAKELAARS

ROTTERDAM
AMSTERDAM - 's-GRAVENHAGE
DELFT - SCHIEDAM - VLAARDINGEN

EERSTE NEDERLANDSCHE
Verzekering-Mij. op het Leven en tegen Invaliditeit N.V.

Aanpassing van ondernemingspensioen-
en spaarfondsen aan de
NIEUWE WETTELIJKE BEPALINGEN

Kantoor: Bellevuestraat 2, Dordrecht, Telefoon 01850-5345

Het Nederlands Verbond van Vakverenigingen
roept sollicitanten op voor de functie van

Directeur van het Wetenschappelijk Bureau

Academisch-economische vorming en praktische
ervaring worden vereist.

Schriftelijke sollicitaties met uitvoerige inlichtingen
omtrent levensloop, opleiding en praktische
werkzaamheid, worden ingewacht bij het Bestuur
van het N.V.V., P. C. Hooftstraat 174-180, Am-
sterdam-Z.

vacatures

CPD

Het Centraal Bureau voor de Statistiek vraagt
Wetenschappelijk Assistent
voor de Sociale Statistieken.

Vereisten: doctoraal sociologie, sociografie, sociale geogra-
fie of economie met bijvak sociologie of sociale geografie,
enige ervaring met statistisch onderzoek. Moet zelfstandig
statistisch researchwerk kunnen verrichten. Leeftijd tot 30 j.
Sollicitaties onder motto D/SOCI 51 te richten aan de

CENTRALE PERSONEELSDIENST **BEZUIDENHOUT 15 DEN HAAG**

PTT

DE HOOFDAFDELING FINANCIËLE- EN
ECONOMISCHE ZAKEN VAN HET
STAATSBEDRIJF DER PTT

vraagt

economen

Zij, die academisch gevormd zijn en praktische ervaring
hebben, genieten de voorkeur.

Sollicitaties met vermelding van bijzonderheden, schrif-
telijk te richten aan het Hoofdbestuur der PTT, Hoofd-
afdeling F E Z, Kortenaerkade 12 te 's-Gravenhage.

met papier geïsoleerde kabels
voor zwakstroom en sterkstroom

koperdraad en koperdraadkabel
kabelgarnituren, vulmassa en olie

NK F
N.V. NEDERLANDSCHE KABELFABRIEK
DELFT

DE ARTIKELN VAN DEZE WEEK

J. MANDERSLOOT, Het effect van de accijnsverlaging op sigaren.

Op 28 Mei jl. trad de wet tot tijdelijke verlaging van de accijns op sigaren in werking. Schrijver gaat na, welke gevolgen deze accijnsverlaging heeft gehad ten aanzien van 1. de afzetvergroting van sigaren en senioritas in vergelijking met de prijsverlaging van deze artikelen en ten aanzien van 2. de toeneming van het aantal werknemers in de Nederlandse sigarenindustrie. Het effect van de prijsverlaging heeft de verwachtingen in zeer belangrijke mate overtroffen. Tegenover een prijsdaling van ca 10 pCt staat een afzetvergroting van ca 26 pCt. Deze cijfers wijzen op een vraagelasticiteit van 2,6. De sigarenindustrie verwachtte een vraagelasticiteit = 1. Tot op heden blijkt de accijnsverlaging op de producten van de sigarenindustrie geen aantoonbare afzetvermindering te hebben opgeleverd voor de producten van de beide andere tabakverwerkende industrieën. De uit een sociaal oogpunt zeer belangrijke doelstelling van de accijnsverlaging op sigaren, nl. vergroting van de werkgelegenheid, kon eveneens worden verwezenlijkt. Omstreeks 1.500 à 1.800 arbeiders, ten dele geheel werkloos en ten dele elders ondergebracht, konden in de afgelopen maanden in de sigarenindustrie terugkeren.

J. A. P. VAN WIJCK, De financieel-economische positie der Nederlandse koopvaardij.

Aan de hand van de jaarverslagen over het boekjaar 1951 van de Nederlandse rederijen worden enkele facetten van de financieel-economische positie der Nederlandse koopvaardij aan een beschouwing onderworpen. Uit deze beschouwingen blijkt, 1. dat de fiscale wetgeving niet voldoende ruimte laat om tot noodzakelijke vervanging van de vloot te kunnen overgaan, 2. dat de boekwaarde van de vloot zeer conservatief is gewaardeerd, doch dat de afschrijvingen lang niet voldoende zijn om aan vervanging van verouderde schepen te kunnen denken, 3. dat de Nederlandse rederijen weliswaar over ruime geldmiddelen beschikken, doch dat van de kasmiddelen van alle rederijen tezamen slechts een relatief gering deel beschikbaar is om tot uitbreiding van de vloot en deelneming aan nieuwe transportmogelijkheden te kunnen overgaan.

Prof. Mr Dr J. P. A. FRANÇOIS, De vierde zitting van de Commissie voor Internationaal Recht (I).

De Commissie voor de codificatie van het volkenrecht, bestaande uit vijftien volkenrechtsdeskundigen, door de Algemene Vergadering van de Verenigde naties daartoe aangewezen, heeft van 3 Juni tot 8 Augustus jl. te Genève haar vierde bijeenkomst gehouden. Schrijver gaat in dit eerste artikel in op twee onderwerpen, waarmede de Commissie zich op deze zitting heeft beziggehouden, nl. de verbetering der arbitrageprocedure (het ging bij de behandeling van dit onderwerp niet om een uitbreiding van de verplichtingen der Staten om hun geschillen aan scheidsrechtspraak te onderwerpen, maar om, zodra eenmaal een verplichting tot arbitrage is aanvaard, de vrijheid der Staten dusdanig in te perken, dat zij zich niet, met een beroep op hun „sovereiniteit”, aan hun verplichtingen kunnen onttrekken) en dat van de nationaliteit, in het bijzonder met het oog op de staatloosheid.

Drs D. BOERSMA, Electriciteitspolitiek.

In Juli van dit jaar zond de Kamer van Koophandel in Den Haag, mede namens 22 andere Kamers van Koophandel, een nota aan de Minister van Economische Zaken, waarin zij ernstige critiek uitoefent op de hier te lande door de Overheid gevoerde electriciteitspolitiek. Deze nota kan worden beschouwd als een concrete weergave van het algemene gevoel van onbehagen, dat sinds enige tijd bij het publiek ten aanzien van onze electriciteitspolitiek is te bespeuren. Na deze nota aan een nader onderzoek te hebben

onderworpen komt schrijver tot de conclusie, dat de klachten en wensen van het publiek ten aanzien van onze electriciteitspolitiek — aannemende, dat de K. v. K. deze juist weergeeft — maar zeer ten dele een gerechtvaardigde ondergrond hebben en grotendeels berusten op sentiment of op te weinig kennis van zaken. In zoverre vindt schrijver het jammer, dat de Kamers van Koophandel zich voor dit karretje hebben gespannen, in plaats van hun leden terzake de nodige voorlichting te verstrekken.

Ir D. D. MIEDEMA, Het Franse wijnprobleem.

In de na-oorlogse jaren tot 1949 was in Frankrijk de vraag naar wijn groter dan het aanbod. In 1950 en 1951 is het aanbod evenwel sterk verhoogd. Door het uit de markt nemen van enkele mindere kwaliteiten wijn is de Regering er wel in geslaagd om de prijzen op een bepaald peil te handhaven, maar op den duur kan dit moeilijk als een ideale oplossing van het Franse wijnprobleem worden beschouwd. Na enkele aspecten van de Franse wijncultuur nader te hebben gezien, concludeert schrijver, dat een snelle oplossing nauwelijks denkbaar is. Z.i. is de beste oplossing de marginale bedrijven in het Zuid-Oosten van Frankrijk langzaam om te schakelen op andere producten. In het plan Monnet zijn hierover reeds enkele suggesties gedaan. Tegelijkertijd zou de minimumprijnsregeling, zoals die momenteel bestaat, meer aandacht moeten schenken aan de kwaliteit. Een dergelijk systeem biedt volgens schrijver meer kans op verbetering dan bijv. een of andere productieregeling op de bedrijven zelf.

— SOMMAIRE —

J. MANDERSLOOT, Les résultats de la diminution de l'accise sur les cigares.

C'est le 28 mai dernier que la loi de diminution temporaire de l'accise sur les cigares est entrée en vigueur. L'auteur en examine les conséquences: 1. l'augmentation de la vente de cigares et de cigarettos en raison de la diminution des prix, 2. l'augmentation du nombre de travailleurs dans l'industrie cigarière des Pays-Bas.

J. A. P. VAN WIJCK, La position financière et économique de la flotte marchande néerlandaise.

L'auteur considère quelques aspects de la position économique et financière de la flotte marchande des Pays-Bas, à la lumière des rapports annuels sur l'exercice 1951 publiés par les armateurs néerlandais.

Prof. Mr Dr J. P. A. FRANÇOIS, La 4e session de la Commission de Droit International.

La Commission pour la codification du droit des gens, composée de 15 experts désignés par l'Assemblée Générale de l'O.N.U., s'est réunie pour la 4e fois à Genève du 3 juin au 8 août dernier. L'auteur de l'article examine deux sujets qui ont été étudiés par la Commission, à savoir, l'amélioration de la procédure d'arbitrage et le problème des nationalités (particulièrement le statut des apatrides).

Drs D. BOERSMA, La politique de l'électricité.

En juillet dernier, la Chambre de Commerce de La Haye a envoyé, en son nom et en celui de 22 autres Chambres de Commerce, une note au Ministre des Affaires Economiques, dans laquelle elle émet de sérieuses critiques contre la politique adoptée par le gouvernement dans le domaine de l'électricité. L'auteur fait un examen critique de cette note.

Ir D. D. MIEDEMA, Le problème de vin en France.

L'auteur étudie quelques aspects de la viticulture en France. Il estime que pour arriver à une solution du problème du vin, il faudrait notamment diriger peu à peu vers d'autres produits l'activité des entreprises marginales établies dans le Sud-Est de la France.

Het effect van de accijnsverlaging op sigaren

De situatie voor de accijnsverlaging.

Sedert Juni 1922, het tijdstip van inwerkingtreding van de Tabakswet-1921, zijn de tabaksproducten onderworpen aan een verbruiksbelasting, de tabaksaccijns. In de loop der jaren werden de accijnspercentages meermalen gewijzigd. De laatste wijziging had betrekking op de producten van de sigarenindustrie. De wet tot tijdelijke verlaging van de accijns op sigaren trad in werking op 28 Mei jl.

Sedert dit tijdstip zijn enige maanden verstreken, waardoor het thans mogelijk is geworden na te gaan welke gevolgen deze accijnsverlaging, althans op de korte termijn, heeft gehad ten aanzien van (primò) de afzetvergroting van sigaren en senioritas in vergelijking met de prijsverlaging van deze artikelen en (secundo) van de toeneming van het aantal werknemers in de Nederlandse sigarenindustrie.

Alvorens de zojuist genoemde punten in nadere beschouwing te nemen moge worden begonnen met een kort exposé van de situatie in de sigarenindustrie in de periode, die aan de accijnsverlaging vooraf ging.

De accijns op tabaksproducten bedraagt een, met de soort product samenhangend, percentage van de prijs, welke de consument moet betalen. De accijns op sigaren werd verlaagd van 27 pCt op 14 pCt, de accijns op senioritas in het algemeen van 33 pCt op 20 pCt, echter in sommige gevallen van 33 pCt op 14 pCt.

Twee redenen waren het vooral, die de vorige Nederlandse Regering en de volksvertegenwoordiging er toe hebben bewogen gehoor te geven aan het dringend verzoek van de samenwerkende werkgevers- en werknemersorganisaties in de sigarenindustrie om de accijns belangrijk te verlagen.

In de eerste plaats betrof het hier de wens om meer werkgelegenheid te scheppen in deze van oudsher arbeidsintensive industrie.

Voorts zat, meer in het algemeen, de gedachte voor om de sigarenindustrie een goede kans te bieden haar levensvatbaarheid te bewijzen.

Ten opzichte van de jaren vóór de laatste wereldoorlog was de sigarenconsumptie zeer sterk teruggelopen. *Het verbruik van sigaren en senioritas per jaar per hoofd van de bevolking* bedroeg in 1938 178 stuks; in 1951 slechts 70 stuks of wel 39 pCt van het basiscijfer.

Het aantal werknemers in de sigarenindustrie vertoonde een ongeveer evenredige teruggang. In 1938 waren ca 26.000 personen in de sigarenindustrie werkzaam. In 1951 slechts ruim 11.000, of wel ca 43 pCt van het basiscijfer.

Er was alle aanleiding, bij het zoeken naar middelen om tot prijsverlaging te komen, in het bijzonder te denken aan de prijsfactor accijns. In 1939 werd op sigaren 12½ pCt en op senioritas 17½ pCt accijns geheven. In 1951 waren deze percentages dooreengenomen ongeveer het dubbele. In geld uitgedrukt bedroeg de accijns op de producten van de sigarenindustrie in 1939 f 5,52 per 1.000 stuks; in 1951 f 55,70 of rond tienmaal zoveel! Deze vertienvoudiging was één van de belangrijkste oorzaken, dat de sigarenprijzen in de jaren vóór de accijnsverlaging bijna vijfmaal zo hoog waren als in 1939. Zowel in aanmerking nemende de stijging van het algemeen prijsniveau als die van het algemeen loonniveau, lag de gemiddelde prijs van sigaren en senioritas na de oorlog zeer belangrijk te hoog ten opzichte van de koopkracht van het publiek.

Ofschoon de Regering zich in beginsel op het standpunt stelde, dat de belastingdruk op sigaren niet te hoog was, verklaarde zij zich toch wel bereid om door middel van accijnsverlaging mede te werken aan de bestrijding van de sterk toegenomen werkloosheid in de sigarenindustrie.

Verwachtingen omtrent de afzetvermeerdering.

In aanmerking nemende, dat de grondstofprijzen een stijgende lijn vertoonden en het bovendien, na de verliesgevende jaren 1950 en 1951 hoogst noodzakelijk was te geraken tot enige verbetering van de rentabiliteit, zou een accijnsverlaging van 13 pCt een prijsverlaging mogelijk maken van niet veel meer dan 10 pCt, indien de sigarenindustrie inderdaad de zozeer nodige baat bij de accijnsverlaging zou willen verwerven. Welke mate van afzetvergroting en vermeerdering van de werkgelegenheid zou daarvan het gevolg zijn?

Zowel in de boezem van de sigarenindustrie als in de kringen van Regering en volksvertegenwoordiging liepen de verwachtingen daaromtrent tamelijk sterk uiteen. De industrie helde in het algemeen over tot de opvatting, dat het niet uitgesloten moest worden geacht, dat de consumptie in stuks ten naaste bij met een gelijk percentage zou stijgen als het percentage van de gemiddelde prijsdaling. De industrie verwachtte dus een vraagelasticiteit = 1.

In de volksvertegenwoordiging liepen de verwachtingen over het effect van de voorgestelde accijnsverlaging nogal uiteen. Vele leden, zo lezen wij in een der Kamerstukken, achtten het ontwerp „vrij nutteloos”. Vele andere leden sloten zich echter aan bij het standpunt van Minister Lieftinck. Uiteindelijk waren alle leden bereid de sigarenindustrie langs deze weg een kans te geven om haar levensvatbaarheid te bewijzen.

De in fabriektenkringen veel gekoesterde verwachting omtrent een vraagelasticiteit = 1, was bepaald optimistisch in het licht van enige mededelingen van Minister Lieftinck in een vroegere toespraak tot de Tweede Kamer, nl. op 17 October 1950, bij de verdediging van het wetsontwerp tot tijdelijke afschaffing van de omzetbelasting op sigaren en senioritas. Op blz. 177 van de betreffende „Handelingen”, waar Minister Lieftinck aan het woord is, lezen wij:

„In dit verband is het niettemin van betekenis, dat men zich afvraagt, hetgeen ook de geachte afgevaardigde de heer Hofstra heeft gedaan, hoe het nu staat met de elasticiteit van de vraag ten opzichte van de tabaksproducten, want wanneer men zich zet tot een zuivere berekening van het effect van de voorgenomen maatregelen tezamen met het effect van de prijsstijging, die ten aanzien van deze producten zich heeft voorgedaan, dan stuit men direct op de vraag: wat zal het effect daarvan zijn op de totale geldomzet? Zal, wanneer de prijzen stijgen, de reële omzet daarop dan reageren; zal die omzet misschien in belangrijke mate teruglopen of zal zij zich weten te handhaven?

Helemaal zonder gegevens dienaangaande staan wij niet, zij het ook, dat ik deze gegevens onder alle voorbehoud verschaf. Volgens het Centraal Planbureau, dat een studie heeft gemaakt over de prijselasticiteit met betrekking tot de tabaksproducten in de jaren 1925 tot 1938, zal die elasticiteit ongeveer 0,55 bedragen, d.w.z., dat bij een verhoging van de prijs met 10 pCt in vergelijking met de kosten van het levensonderhoud en bij een gelijkgebleven verhouding van de prijzen van sigaren en kerftabak het verbruik van sigaren met ongeveer 5,5 pCt zou dalen. Dit cijfer komt globaal overeen met het resultaat van het onderzoek, dat dienaangaande in Engeland en de Verenigde Staten is ingesteld.

Deze gegevens, die ontleend zijn aan een vooroorlogse periode — het is de vraag, of zij ook nu geldig zijn — geven ons een indruk van de mate van de elasticiteit van de vraag, die zich op dit terrein voordoet”.

Zoals men ziet maakte de Minister reeds het voorbehoud of een vraagelasticiteitscijfer van 0,55 voor tabaksproducten thans nog geldig kon worden geacht. Wellicht zou het iets hoger blijken te zijn. De eerder genoemde verwachtingen van de industrie leken desalniettemin wel wat hoog gespannen.

De werkelijke afzetvergroting en de werkelijke prijsdaling van sigaren.

Om een afzetvergroting en een prijsdaling te kunnen meten moet men over een uitgangspunt, een basis, beschikken. Wij menen, dat 1951 in meerdere opzichten een goed basisjaar is. Reeds aan het begin van dat jaar had de sigarenindustrie haar gemiddelde dieptepunt bereikt, rond welk niveau de productie en de afzet zich binnen tamelijk

nauwe grenzen bleven bewegen gedurende de overige maanden van het jaar. De basisperiode door te trekken tot het moment van de accijnsverlaging (28 Mei 1952) zou niet juist zijn, omdat dan de extra-inzinking, voorafgegaan aan de accijns- en prijsverlaging, de basiscijfers te zeer zou verlagen en het effect van de prijsverlaging dientengevolge veel te rooskleurig zou worden voorgesteld.

In de tweede plaats wijzen wij er op, dat de aanstonds te hanteren cijfers betrekking hebben op het accijnszegelverbruik van de sigarenindustrie. Totaalcijfers, in stuks en in waarde, omtrent de verkoop van sigaren door de kleinhandel worden hier te lande niet verzameld, zodat wij met de banderollecijfers moeten volstaan.

Dit laatste echter maakt het tevens noodzakelijk om de invloed van de herbevoorrading na 28 Mei zo goed mogelijk uit de banderollecijfers te elimineren. Bij die eliminatie-becijfering zijn wij uitgegaan van de (optimistische) veronderstelling als zou de sigarenconsumptie in de eerste 5 maanden van 1952 niet zijn teruggelopen ten opzichte van de gemiddelde consumptie per maand in 1951.

Dat deel van het banderolleverbruik uit de periode Juni tot en met September 1952, dat benodigd was om de teruggang in het banderolleverbruik in de eerste 5 maanden van 1952 als het ware aan te zuiveren tot op het gemiddelde niveau van 1951, is dus reeds aan de navolgende cijfers over de periode Juni tot en met September 1952 onttrokken.

Het gevolg van deze cijferoverheveling is dan, dat de aanstonds te trekken conclusies omtrent het netto-effect van de accijnsverlaging aan de zeer voorzichtige kant blijven en het tegendeel van geflatteerd zullen kunnen worden genoemd.

Gecorrigeerd gemiddeld banderolleverbruik per maand in de periode Juni t/m September 1952 (beide accijnsklassen tezamen)	75,32 mln stuks
Werkelijk banderolleverbruik in 1951 voor de beide accijnsklassen, gemiddeld per maand	59,71 mln stuks
Toeneming	15,61 mln stuks
hetgeen overeenkomt met 26,1 pCt van de basis 1951.	
De gemiddelde prijsdaling bedroeg:	
gemiddelde prijs per 1.000 stuks van sigaren en senioritas in 1951 f 201,45	
idem in de periode Juni t/m September 1952	„ 182,05
Prijsverlaging per 1.000 stuks	f 19,40
hetgeen overeenkomt met bijna 10 pCt van de basisprijs.	

Resumerend zien wij dus tegenover een prijsdaling van ca 10 pCt een afzetvergroting van ca 26 pCt. Hieruit volgt, dat het effect van de prijsverlaging de verwachtingen in zeer belangrijke mate heeft overtroffen. Bovendien is, in het licht van het vooroorlogse cijfer omtrent een vraagelasticiteit = 0,55, het effect van de accijnsverlaging op sigaren des te opmerkelijker. Immers, de zojuist genoemde cijfers wijzen op een vraagelasticiteit van 2,6!

In dit verband willen wij een ogenblik stil staan bij de omstandigheid dat — zoals wij in het begin van dit artikel reeds opmerkten — de accijns voor sommige senioritas werd verlaagd van 33 pCt op 14 pCt, nl. alle senioritas, die tussen 3 en 3½ kg per 1.000 stuks wogen. Vroeger lag de grens tussen de beide accijnsklassen nl. bij 3½ kg, doch met ingang van 28 Mei jl. werd die grens verlaagd tot 3 kg per 1.000 stuks. Naar onze mening zou het effect van de accijnsverlaging naar alle waarschijnlijkheid nog meer spectaculair hebben kunnen zijn indien de accijns op de producten beneden 3 kg per 1.000 stuks eveneens tot 14 pCt zou zijn verlaagd, in plaats van tot 20 pCt. De kleine modellen (waarbij wij vooral denken aan de gewone productie verhoudingsgewijs duur vanwege de relatief grote hoeveelheden omblad en dekblad, welke deze modellen vergen. Daar bovenop komt nog steeds de 6 pCt hogere accijns.

De hierbovenbedoelde sigaartjes zijn vooral voor de jongere mannen de „springplank” om te komen tot het roken van de gewone grote sigaren. Vooral voor de toe-

komst van de sigarenindustrie is het van veel belang, dat deze springplank ook inderdaad een springplank zal zijn en geen hindernis. Daarom mag de vraag worden gesteld of het, juist met het oog op de toekomst, niet zeer gewenst moet worden geacht een verdere verlaging van de accijns op deze lichte producten en overweging te nemen. De recente verlaging van 33 pCt op 20 pCt is trouwens verhoudingsgewijze geringer geweest dan de verlaging van 27 pCt op 14 pCt bij de gewone sigaren. Niet is in te zien, waarom datgene, wat men heeft gedaan voor de senioritas van 3 tot 3½ kg netto per 1.000 stuks, nl. een accijnsverlaging van 33 pCt op 14 pCt, niet evenzo zou mogen gelden voor de producten beneden 3 kg per 1.000 stuks.

Een ander punt, dat de aandacht vraagt, is de zo vaak verkondigde mening als zou de teruggang in het sigarenverbruik ten opzichte van vóór de oorlog in zeer belangrijke mate moeten worden toegeschreven aan het optreden van een smaakverschuiving ten gunste van de sigaretten. Het wil ons voorkomen, dat dit smaakverschuivingsargument toch wel zeer sterk aan overtuigingskracht inboet, indien men een open oog heeft voor het feit, dat een prijsverlaging van ca 10 pCt op de producten van de sigarenindustrie de consumptie met 26 pCt heeft doen toenemen. Een dergelijk eclatant effect zou onbestaanbaar zijn geweest in geval van een ingewortelde smaakverandering bij het rokend publiek. Naar onze mening wijzen de cijfers er op, dat de sigarenindustrie het bij het rechte eind heeft gehad door steeds de volle nadruk te leggen op het argument van de dispariteit tussen de prijs van haar producten enerzijds en de koopkracht van het publiek anderzijds; een dispariteit, die in belangrijke mate haar oorzaak vond in de zware fiscale lasten, die in de prijs van de producten in deze tak van industrie waren geïncorporeerd. Die fiscale last werd met ingang van 28 Mei jl. belangrijk verlicht. Het zou echter een misvatting zijn te menen, dat hij thans vederlicht zou zijn. Zoals dooreengezegd, bedroeg de accijns per 1.000 stuks. Thans bedraagt hij f 26,44, d.w.z. bijna vijfmaal zoveel als in 1939.

Voorzichtigheid geboden.

Het belangrijk boven de verwachtingen uitgegane effect van de onderwerpelijke accijnsverlaging maant tot grote voorzichtigheid.

In het bijzonder zal men, in daarvoor verantwoordelijke kringen, zeer voorzichtig moeten zijn met het voorspellen van het effect van een verlaging of verhoging van een verbruiksbelasting. Ofschoon men bij het doen van dergelijke voorspellingen in overheidskringen zonder twijfel te goeder trouw is geweest, heeft de praktijk van de afgelopen maanden toch wel duidelijk aangetoond, dat men de plank gemakkelijk volkomen mis kan slaan. Naast het voorbeeld van de sigarenindustrie denken wij in dit verband aan de verhoging en, kort daarop, weer verlaging van de omzetbelasting op een aantal duurzame gebruiksgoederen.

Grote voorzichtigheid is daarom geboden, enerzijds wanneer het gaat om het leggen van nieuwe fiscale lasten op het bedrijfsleven, anderzijds indien men — achteraf ten onrechte — meent, dat verlaging van bepaalde lasten slechts een beperkt effect zal hebben.

Sigaretten en kerftabak ondervonden geen hinder.

De accijnsverlaging op de producten van de sigarenindustrie blijkt tot op heden geen aantoonbare afzetvermindering te hebben opgeleverd voor de producten van de beide andere tabakverwerkende industrieën. Dit is voor deze industrieën, maar vooral ook voor de Schatkist, van veel belang, omdat zowel op sigaretten als op kerftabak hoge accijnspercentages drukken (resp. 62 pCt en 40 pCt van de kleinhandelsprijs).

Toeneming van de werkgelegenheid.

De uit een sociaal oogpunt zeer belangrijke doelstelling van de accijnsverlaging op sigaren, nl. vergroting van de werkgelegenheid, kon eveneens worden verwezenlijkt. Omstreeks 1.500 à 1.800 arbeiders (een nauwkeurig cijfer is nog niet bekend), ten dele geheel werkloos en ten dele elders

ondergebracht, konden in de afgelopen maanden in de sigarenindustrie terugkeren. Naast het psychische belang daarvan voor deze mensen bespaart die terugkeer de gemeenschap jaarlijks direct en indirect een aanzienlijk bedrag aan werkloosheidsuitkeringen.

Utrecht.

J. MANDERSLOOT.

De financieel-economische positie der Nederlandse koopvaardij

Nu de jaarverslagen van de meeste Nederlandse rederijen over het boekjaar 1951 zijn gepubliceerd, is het ongetwijfeld interessant aan de hand van de in deze jaarverslagen vermelde cijfers enkele facetten van de financieel-economische positie der Nederlandse koopvaardij aan een nadere beschouwing te onderwerpen.

Ten einde een inzicht te krijgen in de ontwikkeling van de Nederlandse vloot ten opzichte van die der gehele wereldvloot heb ik de volgende vergelijking gemaakt, welke gebaseerd is op door de Afdeling Zeescheepvaart van het Directoraat-Generaal van Scheepvaart verzamelde gegevens.

Nederlandse koopvaardijvloot (excl. troepenschepen).

in bruto register-tonnen	1 Sept. 1939	31 Dec. 1951	in pCt t.o.v. 1939	toe- neming/ afnem- ing in pCt
Passagiersschepen	564.277	395.487	70	-30
Vracht- en vracht/passagiers- schepen	1.631.747	1.930.537	118	+18
Schepen ben. 500 BRT ...	129.908	183.716	141	+41
	2.325.932	2.509.740	108	+ 8
Tankschepen	528.029	613.494	116	+16
	2.853.961	3.123.234	109	+ 9

Wereldvloot (schepen van meer dan 100 BRT)

	30 Juni 1939	30 Juni 1951	in pCt t.o.v. 1939	toeneming /afnem- ing in pCt
Pass.- en vr. schepen	58.002.779	69.750.874	120	+20
Tankschepen	11.436.880	18.210.287	159	+59
	69.439.659	87.961.161	127	+27

Uit bovenstaande vergelijking blijkt:

1. dat de toeneming van de gehele Nederlandse vloot slechts 9 pCt bedraagt, terwijl de wereldvloot met 27 pCt is toegenomen ten opzichte van de omvang der vloot vóór de tweede wereldoorlog. Hierbij dient evenwel in aanmerking te worden genomen, dat de Nederlandse rederijen 51 pCt van hun vloot door oorlogshandelingen hebben verloren, tegenover een verlies van 33 pCt van de wereldvloot;
2. dat de passagiersaccommodatie nog een belangrijke achterstand vertoont ten opzichte van 1939;
3. dat de tankvloot onder Nederlandse vlag toegenomen is met 16 pCt, terwijl de wereldtankvloot een toeneming vertoont van 59 pCt.

Hieruit volgt, dat de Nederlandse koopvaardij terrein verliest. De achterstand ontstaan door verlies van schepen in de oorlogsjaren is, in vergelijking met de ontwikkeling in andere landen, nog lang niet ingehaald en bovendien zijn andere landen ons voorbijgestreefd in het deelnemen aan nieuwe transportmogelijkheden. Ik heb getracht aan de hand van de jaarverslagen der Nederlandse rederijen enig dieper inzicht in deze materie te krijgen.

Ondanks het feit, dat jaarverslagen, over het algemeen slechts een minimum aan inlichtingen over de financieel-

economische positie van een onderneming plegen te verschaffen, heb ik mij gewaagd aan het samenstellen van een geconsolideerde balans van een negental der voornaamste rederijen, vertegenwoordigend 95 pCt van het totaal onder „scheepvaart” in de beursnotering opgenomen aandelenkapitaal met 78 pCt van de bruto-registertonnage der Nederlandse koopvaardijvloot exclusief tankers in eigendom bij oliemaatschappijen en schepen beneden 500 B.R.T. De rest wordt vertegenwoordigd door een aantal relatief kleine rederijen, welke invloed op het hierna te ontwikkelen totale beeld kan worden verwaarloosd.

De tankvaartmaatschappijen, welke tot de grote olieconcerns behoren, heb ik buiten beschouwing gelaten, omdat ten eerste geen afzonderlijke jaarverslagen daarvan gepubliceerd worden en ten tweede, omdat de doelstelling dezer scheepvaartondernemingen volkomen afwijkt van die van de onafhankelijke reders.

In de hiernavolgende geconsolideerde balans zijn zoveel mogelijk dié posten samengevoegd, waarvoor in de jaarverslagen een gelijklopende of nagenoeg gelijklopende omschrijving werd gegeven; de mogelijkheid is des ondanks niet uitgesloten dat bedragen, welke inhoud niet volkomen identiek is, bij elkaar zijn opgeteld en in de geconsolideerde balans onder één hoofd zijn gegroepeerd. Aangezien een dergelijke eventuele fout naar verhouding op het totale beeld géén noemenswaardige invloed zal kunnen uitoefenen, kan worden aangenomen dat de conclusies, welke op grond van de cijfers dezer geconsolideerde balans in de navolgende beschouwing worden getrokken, op een deugdelijke grondslag berusten en verantwoord zijn.

De geconsolideerde balans van 78 pCt van de bovengeschreven Nederlandse koopvaardijvloot per 31 December 1950 en per 31 December 1951 vertoont de volgende cijfers:

(in duizenden guldens).

	per 31 Dec. 1950	per 31 Dec. 1951	toe- nem- ing	af- nem- ing
<i>Activa</i>				
Vloot (boekwaarde)	423.744	427.388	3.644	
Schepen in aanbouw	69.494	73.233	3.739	
Etablissements, voorraden e.d.	71.635	82.928	11.293	
Deelnemingen	56.649	54.738		1.911
Geldmiddelen	397.160	530.198	133.038	
Overige vorderingen	225.278	245.263	19.985	
Totaal:	1.243.960	1.413.748	171.699	1.911
<i>Passiva</i>				
Aandelenkapitaal	247.757	251.710	3.953	
Statulaire (alg.) reserve	43.977	60.312	16.335	
Reserve diverse belangen e.d. Reserve vlootvernieuwing ...	116.315	100.583		15.732
Reserve periodieke surveys en reparaties	268.060	333.881	65.821	
Assurantiereserve	41.315	38.022		3.293
Overige reserves	43.254	50.507	7.253	
Hypotheek o.g.	69.487	81.812	12.325	
Overige schulden	61.873	53.303		8.570
	351.922	443.618	91.696	
Totaal:	1.243.960	1.413.748	197.383	27.955

Bovenstaande geconsolideerde balans heeft mij aanleiding gegeven tot de volgende beschouwingen.

De economische functie van een reder omvat het laten bouwen van schepen en deze te exploiteren. Indien we nu dit enorme bedrag van f 397.000.000 respectievelijk f 530.000.000 moeten beoordelen, dan zou men de indruk kunnen krijgen, dat de in beschouwing genomen scheepvaartondernemingen zich momenteel meer bewegen op het gebied van een financieringsinstituut dan op dat van de scheepvaart.

De vraag rijst waarom de Nederlandse reders zoveel geld hebben opgepot. Een conservatieve financieringspolitiek is zeer aan te bevelen, maar indien deze zou ont-aarden in het oppotten van geld ten koste van de levensdrang der onderneming, dan wordt het tijd dat men het roer omgooit.

Immers, indien men zich realiseert, dat de ontwikkeling van het aandeel van Nederland in de wereldtankvaart ten achter is gebleven bij die van andere landen ¹⁾ en dat buitenlandse schepen gecharterd moeten worden voor het vervoer van Nederlandse emigranten, dan zou men moeten concluderen, dat de Nederlandse reder in deze de „boot” heeft gemist.

Toch is het begrijpelijk, dat de Nederlandse reder mo-

	per 31 Dec. 1951 (in miljoenen gulden)
Geldmiddelen plus vorderingen	775
Schulden, en hypotheek o.g.	497
	278
Verplichtingen uit reeds aangegane nieuwbouwcon- tracten, gebaseerd op bovenvermelde prijzen	160
Overschot, inclusief benodigd werkkapitaal	118

¹⁾ Zie mijn artikel in „E.-S.B.” van 2 Januari 1952.

menteel wat huiverig staat tegenover vervanging en uitbreiding van zijn vloot. Hiervoren heb ik reeds aangetoond dat de fiscus niet voldoende rekening houdt met de financiering van noodzakelijke vervanging. Bovendien blijkt uit nevenstaand „kasoverzicht”, dat de Nederlandse reder financieel heus niet zo sterk staat als men op het eerste gezicht wel zou denken.

Hieruit volgt dus, dat 78 pCt van de Nederlandse rederijen gezamenlijk slechts over een deel van deze f 118.000.000 kunnen beschikken om nieuwe projecten te entameren. Dat een gezamenlijke besteding van overtollige geldmiddelen door middel van deelneming in andere rederijen voor de Nederlandse reders niets nieuws is, blijkt uit de toelichtingen in de jaarverslagen inzake directievoeringen van andere rederijen en uit het feit, dat per 31 December 1951 in totaal voor f 54.738.000 is deelgenomen in andere ondernemingen, waaronder voor het grootste deel rederijen.

Resumerend blijkt uit bovenstaande beschouwingen:

1. dat de fiscale wetgeving niet voldoende ruimte laat om tot noodzakelijke vervanging van de vloot te kunnen overgaan;
2. dat de boekwaarde van de vloot zeer conservatief is gewaardeerd, doch dat de afschrijvingen lang niet voldoende zijn om aan vervanging van verouderde schepen te kunnen denken;
3. dat de Nederlandse rederijen weliswaar over ruime geldmiddelen beschikken; doch dat van de kasmiddelen van alle rederijen tezamen slechts een relatief gering deel beschikbaar is om tot uitbreiding van de vloot en deelneming aan nieuwe transportmogelijkheden te kunnen overgaan.

Scheveiningen.

J. A. P. VAN WIJCK.

De vierde zitting van de Commissie voor Internationaal Recht

I

De Commissie voor de codificatie van het volkenrecht, bestaande uit vijftien volkenrechtsdeskundigen, door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties daartoe aangewezen, heeft van 3 Juni tot 8 Augustus jl. te Genève haar vierde bijeenkomst gehouden. Voor het eerst namen daaraan twee deskundigen uit landen achter het IJzeren Gordijn deel. Het aanvankelijk aangewezen Sovjet-lid, Prof. Koretzky, was de eerste zitting aanwezig geweest, maar had verder verstek laten gaan. Thans had hij bericht gezonden verhinderd te zijn de verdere werkzaamheden der Commissie bij te wonen, en als zijn opvolger aanbevolen Prof. Kojevnikov. Deze laatste was in de Westerse volkenrechtskringen niet geheel onbekend, aangezien artikelen van zijn hand in Engelse vertaling reeds in het „American Journal of International Law” waren opgenomen. De Commissie, die zelve heeft te voorzien in tussentijdse vacatures, wees met algemene stemmen Prof. Kojevnikov als opvolger van Prof. Koretzky aan. Een gewijzigde houding van het Sovjet-blok ten aanzien van de deelneming aan de werkzaamheid der Commissie bleek mede uit het feit, dat thans voor het eerst de Tsjechische gedelegeerde, de heer Zourek, was verschenen. Er waren thans nog twee vacatures te vervullen; de eerste was ontstaan, doordat het Indiase lid, de heer Benegal Rau, benoemd was tot rechter in het Internationaal Gerechtshof te Den Haag. De vervulling dezer vacature gaf enige moeilijkheid, doordat het door de Indiase Regering aanbevolen lid in de ogen der Commissie, hoewel ook in zijn land een jurist van gezag, niet kon worden beschouwd als een „person of recognised competence in international law”, gelijk artikel 2 van het Statuut vereist. Men heeft

gezocht naar andere kandidaten uit dit deel der wereld, die meer aan het gestelde vereiste van erkende volkenrechtelijke deskundigheid zouden voldoen. Deze bleken echter niet zo gemakkelijk te vinden; men heeft hier te doen met landen, waar de volkenrechtswetenschap nog zo jong is, dat niet veel gezaghebbende volkenrechtsdeskundigen aanwezig zijn. Wilde men blijven vasthouden aan de — terecht gestelde — eis van vertegenwoordiging in de Commissie der verschillende rechtssystemen, dan moest men aan de volkenrechtelijke deskundigheid van de leden uit voren bedoelde landen niet al te zware eisen stellen. Tenslotte vond de Commissie een aannemelijk kandidaat in de Indiër Pal, die reeds deel had uitgemaakt van de internationale rechtbank, welke te Tokio de Japanse oorlogsmisdadigers had berecht.

In de vacature ontstaan door het bedanken om gezondheidsredenen van de Engelse volkenrechtsg geleerde James Brierly werd voorzien door de benoeming van de hoogleraar te Cambridge Lauterpacht, de bewerker van het bekende Engelse standaardwerk van Oppenheim, International Law.

Mocht de aanwezigheid van de beide deskundigen uit de landen achter het IJzeren Gordijn bij sommigen de vrees hebben gewekt, dat de goede samenwerking en de aangename geest, welke tot dusver in de Commissie hadden geheerst, wel eens op zware proef zouden kunnen worden gesteld, dan is deze vrees niet gegrond gebleken. De wijze, waarop de beide leden van het Sovjet-blok met de overigen hebben samengewerkt, is een aangename verrassing geweest. Dit wil niet zeggen, dat deze beide leden niet steeds met de meest mogelijke kracht de Sovjet-visie op het

internationale recht naar voren hebben gebracht. Het wil evenmin zeggen, dat een compromis tussen de beide standpunten mogelijk bleek. Maar wat wel mogelijk bleek, was, dat men, met eerbiediging van elkanders:zienswijze, op rustige wijze debatteerde en dat scherpe aanvallen en verdachtmakingen — die in de andere organen van de Verenigde Naties zo vaak de gedachtenwisseling tussen de vertegenwoordigers dezer beide stromingen kenmerken — achterwege bleven. Voor een aanmerkelijk deel komt de verdienste daarvan ook toe aan de voorzitter der Commissie, de Panamees Alfaro, die met courtoisie, tact en strikte onpartijdigheid de beraadslagingen heeft geleid.

Dat — gelijk hierboven opgemerkt — geen compromis tussen het Sovjet-standpunt en dat der democratische Staten mogelijk bleek, kan niemand verwonderen, die met de Sovjet-opvattingen van het internationale recht op de hoogte is. Reeds in verslagen van vorige zittingen der Commissie¹⁾ is er op gewezen, dat in de Sovjet-opvatting van volkenrecht het denkbeeld van de soevereiniteit van de Staat het allesbeheersende element vormt. Elke aantasting daarvan wordt als „ondemocratisch” gebrandmerkt, en het denkbeeld van supra-nationale organen is in Sovjet-ogen „reactionnair”. Een voorvechter van, naar Westerse opvattingen, radicale volkenrechtstheorieën als George Scelle hoorde — tot zijn verbazing — zich als „reactionnair” bestempelen! Het is dezelfde mentaliteit, die de Pool Dr Muszkat²⁾ doet spreken van „the reactionary and cosmopolitan concept of the primacy of international law over national law”. Van Sovjet-standpunt is deze geesteshouding echter niet onverklaarbaar. Wie het gehele streven naar internationale aaneensluiting niet anders kan zien dan als een poging om, onder leiding van het imperialistische Amerika, de democratische opvattingen, zoals deze uitsluitend in de Sovjet-ideologie zouden zijn belichaamd, te onderdrukken, voor hem is het ten top heffen van de onafhankelijkheid der Staten en het zich te weer stellen tegen alles wat men als buitenlandse „interventie” bestempelt, het enige middel om aan deze greep naar de macht van het imperialisme te ontkomen. Dit maakt de Sovjet-houding wel verklaarbaar, maar toont tevens het hopeloze aan van pogingen, om dit standpunt met dat der overige mogendheden te verzoenen. De Sovjet-visie is in wezen een negatie van volkenrecht, zoals ook de Hegelse leer en de nazi-theorieën een negatie van volkenrecht betekenden. Uit dit oogpunt is van vertegenwoordigers der Sovjet-ideeën in een commissie tot codificatie van volkenrecht geen positieve bijdrage tot de codificatie-arbeid te verwachten, en zijn voortdurend botsingen te vrezen. Dat deze in de Commissie geen scherpere vormen aannamen is mede hieraan toe te schrijven, dat bij de discussies over het onderwerp, dat de meeste tijd in beslag heeft genomen, de verbetering der arbitrageprocedure, van de aanvang af in het licht is gesteld, dat het hier, in de opvatting der Commissie, niet ging om eigenlijke „codificatie”, vastlegging van het bestaand recht, maar om de — mede tot de taak der Commissie behorende — „geleidelijke ontwikkeling” van het volkenrecht, en dat de Commissie met de opstelling van het reglement te dezer zake niet beoogde ook die Staten te binden, die zich niet uitdrukkelijk bereid verklaren, het te aanvaarden. Daardoor werd aan dit onderwerp elke tegen de Sovjetstaten gerichte spits ontnomen.

Niettemin hebben de beide vertegenwoordigers dezer richting in de discussies hierover een levendig aandeel genomen, omdat zij, begrijpelijkerwijze, zoveel mogelijk de totstandkoming van bepalingen wensten tegen te gaan, die getuigden van een met hun zienswijze strijdige volkenrechtsoopvatting. Het ging, bij de behandeling van dit onderwerp, niet om een uitbreiding van de verplichtin-

gen der Staten, hun geschillen aan scheidsrechtspraak te onderwerpen. Men weet, dat, sinds de ontwikkeling van de internationale *rechtspraak*, de *scheidsrechtspraak* in discrediet is geraakt en het Permanente Hof van Arbitrage niets meer te doen heeft. Toch kan niet worden ontkend, dat voor sommige gevallen de scheidsrechtspraak voordelen biedt boven de rechtspraak van het Hof. Men meende nu, dat het in onbruik raken der scheidsrecht-spraak althans ten dele hieraan is toe te schrijven, dat in een aantal gevallen pogingen, om een geschil door arbitrage te beslechten, zijn mislukt, doordat een der partijen het totstandkomen van een uitspraak wist te saboteren door te ontkennen, hetzij dat een geschil aanwezig was, hetzij dat het onder de termen van een arbitrageverplichting viel, ofwel door te weigeren mede te werken aan de vorming van het scheidsgerecht en de opstelling van het compromis, danwel door zijn scheidsrechter uit het college terug te trekken; ook bood een beroep op „overschrijding van rechtsmacht” een middel om de uitspraak terzijde te schuiven. Het door de Commissie ontworpen reglement beoogt nu om, wanneer eenmaal een verplichting tot scheidsrechtspraak, hetzij voor een bepaald geschil, hetzij in meer algemene zin, is aanvaard, te waarborgen, dat ook een bindende uitspraak tot stand komt. Het zal echter duidelijk zijn, dat ook hier het verschil tussen het Sovjet-standpunt en dat der Westerse landen een belangrijke rol speelt. Immers wat de Commissie beoogt is om, zodra eenmaal een verplichting tot arbitrage is aanvaard, de vrijheid der Staten dusdanig in te perken, dat zij niet, met een beroep op hun „soevereiniteit”, zich aan hun verplichtingen kunnen onttrekken. Maar dat brengt de protagonisten der „soevereiniteit” in het geweer: de „sovereine” Staat moet het recht hebben om, wanneer *hij* overschrijding van rechtsmacht aanwezig acht, de voortgang der arbitrage te beletten, of de uitspraak als nietig te beschouwen; is de wederpartij het daarmede niet eens, dan is er een nieuw geschil, dat alleen bij *beider* goedvinden aan de uitspraak van derden kan worden onderworpen. Maar ook onder degenen, die zich niet op dit — in Westerse ogen volkomen „reactionnaire” — standpunt stelden, bestond verschil van gevoelen over de vraag, hoever met deze nadere reglementering der arbitrage moest worden gegaan. Het standpunt van de rapporteur Scelle, die de arbitrageverplichting onder alle omstandigheden „waterdicht” wilde maken, o.a. door in gevallen, waarin door verschil van gevoelen tussen de partijen, de voortzetting der arbitrage gevaar dreigde te lopen, het Internationaal Gerechtshof in te schakelen, stuitte op verzet bij diegenen, die de karakteristieke tegenstelling tussen arbitrage en rechtspraak mede zagen in de grotere vrijheid, die de partijen bij de scheidsrechtspraak bezitten ten aanzien van samenstelling van het orgaan en van de regeling der procedure. Deze vrijheid wordt onmiskenbaar beperkt, indien het Hof bij gerezen moeilijkheden het scheidsgerecht samenstelt of het compromis opstelt, of in de plaats van het scheidsgerecht treedt. Het resultaat is geweest, dat de heer Scelle in zijn streven, de arbitrage tot een volkomen waterdichte, jurisdictionele, functie te maken, enkele concessies heeft moeten doen, maar dat niettemin de meerderheid der Commissie hem heeft gevolgd in zijn bestrijding van het Sovjet-standpunt, dat in deze uit eerbied voor het „moderne” standpunt van de „sovereiniteit” van de Staat alles bij het oude moest blijven.

Het ontworpen reglement gaat nu naar de Regeringen, opdat deze hun opmerkingen daarover maken, alvorens de Commissie een definitief project opstelt.

Het tweede onderwerp, waarmede de Commissie zich bezig hield, was dat van de nationaliteit, in het bijzonder met het oog op de staatloosheid. Het Amerikaanse lid Manley Hudson, de vroegere rechter in het Haagse Hof

¹⁾ Zie „Economisch-Statistische Berichten”, 1949, blz. 689.

²⁾ „American Journal of International Law”, Juli 1952, blz. 544.

van Internationale Justitie, had daaromtrent een rapport opgesteld, dat zich echter in hoofdzaak bepaalde tot het formuleren van de vraagpunten, die te dezer zake konden rijzen. Op één punt was de heer Hudson dieper ingegaan, te weten op de staatloosheid, ontstaan ingevolge de in verschillende landen bestaande wetgeving inzake de nationaliteit van de gehuwde vrouw. Gevolg gevende aan een uitnodiging, door de Ecosoc aan de Commissie gericht, had hij een ontwerp-verdrag opgesteld, waarbij de volkomen gelijkheid van man en vrouw ten aanzien van de nationaliteit tot uitgangspunt was genomen. Dit ontwerp had grote instemming gevonden bij vrouwenorganisaties in de verschillende landen, waarbij echter veelal uit het oog was verloren, dat de rapporteur zelf zich geenszins een voorstander van zodanig ontwerp verklaarde, maar voorstelde, dat de Commissie het zou aanbieden als een tekst, die op de algehele gelijkheid van man en vrouw ten aanzien van nationaliteitsvorming was gebaseerd, zonder dat de Commissie zich omtrent de wenselijkheid en de consequenties van zodanig uitgangspunt zou uitspreken. Dit standpunt vond in de Commissie niet veel bijval. Gewezen werd op de zeer belangrijke gevolgen, die deze algehele gelijkstelling zou medebrengen. Zij zou, bijv. tot resultaat hebben, dat de nationaliteit van het kind in de landen, die het *ius sanguinis* toepassen, niet meer zou worden beheerst door de nationaliteit van de vader, maar dat de nationaliteit van de moeder even zwaar zou moeten wegen; zij zou verder er toe moeten leiden, dat alle kwesties betreffende huwelijksgoederenrecht, echtscheiding, voogdij, curatele enz. niet meer door het recht van de man, zoals tot dusver in de meeste landen gebruikelijk, zouden worden bepaald. Nu is het waar, dat een afwijking van het gebruikelijke régime zeer wel denkbaar is — een belangrijk rapport was op de in het voorjaar gehouden zitting van het „Institut de Droit International” te Siena aangeboden door de heren Batiffol en Valladão, waarin werd bepleit, in plaats van de nationaliteit van de man het gemeenschappelijk domicilie van de echtgenoten in zaken van deze aard tot uitgangspunt te nemen —; maar het was duidelijk, dat deze consequenties een zeer grondige studie vereisten, alvorens door de Commissie te kunnen worden aanvaard. Niet alleen ontbrak daarvoor de Commissie — die als het ware dagelijks weer overtuigd werd van het onverstand der Algemene Vergadering, die voornamelijk om financiële redenen had geweigerd de Commissie tot een full-time Commissie te maken — de tijd, maar bovendien zou zij hiermede het terrein betreden van het internationaal privaatrecht, dat men aan de Haagse Conferenties wenst over te laten. Het standpunt door de heer Yepes (Columbia) bepleit, die aan de Commissie tot voorbeeld stelde de houding der Latino-Amerikaanse Staten, die reeds sinds 19 jaar de volkomen gelijkheid, door de aanvaarding der Conventie van Montevideo hadden aangenomen, zonder dat van reële toepassing van deze Conventie in die Staten hetzij op het gebied van publiek recht (stemrecht) hetzij op het gebied van privaatrecht (huwelijkswetgeving) sprake is, vond uiteraard geen bijval. Het ging in de Commissie slechts om tweeërlei standpunt: of een model-verdrag opstellen, met vermelding, dat de Commissie omtrent de mogelijkheid van praktische toepassing van een dusdanig verdrag generlei oordeel uitsprak, of weigeren aan de gegeven opdracht te voldoen, aangezien de Commissie de mogelijkheid ontbrak, de praktische verwezenlijking van dit systeem tot in alle consequenties te bestuderen. De meerderheid van de Commissie sprak zich in laatstgenoemde zin uit, waarbij

zij zich liet leiden door de overweging, dat opstellen van een verdrag in de eerstbedoelde zin — al zou het in sommige opzichten verhelderend kunnen werken — ongetwijfeld aanleiding zou geven tot de misleidende voorstelling, dat de Commissie zich voor het tot stand komen van zodanig verdrag zou hebben uitgesproken.

Wat de overige nationaliteitsproblemen betreft, openbaarde zich in de Commissie een diepgaand meningsverschil over de vraag, in hoever het streven naar beperking der staatloosheid er toe zou moeten leiden de Staten te dwingen, staatloos in hun onderdanenverband op te nemen. Enerzijds stonden hier de leden uit de Westeuropese landen, die een grote waarde bleven toekennen aan de geestelijke band, die Staat en onderdaan moet verbinden en die zich verzetten tegen het opleggen van verplichtingen aan de Staten, in hun onderdanenverband elementen op te nemen, die generlei waarborg boden, dat zij zich inderdaad aan de volksaard zouden aanpassen. De voorstanders van deze richting — waarbij zich ook het Syrische lid Faris el-Khoury aansloot — verzetten zich niet alleen tegen een verplichting tot nationaliseren *en masse* van grote horden staatlozen, maar wensten ook niet de bevoegdheid aan de Staat te ontzeggen, om het onderdanenverband te verbreken met diegenen, die door hun daden getoond hadden daarin niet thuis te horen; men dacht hier aan verlies van nationaliteit door langdurig verblijf in het buitenland, treden in vreemde krijgs- en staatsdienst enz. Tegenover dit, door de leden uit de *ius sanguinis*-landen, ingenomen standpunt bleken de leden uit de *ius soli*-landen aan deze geestelijke samenhang der volks- en genoten veel minder waarde te hechten; zij achtten het verantwoord om, teneinde aan de misstand der staatloosheid een einde te maken, de Staten nationalisatie van grote aantallen staatlozen tot eis te stellen. Deze richting vond in de Commissie een meerderheid, mede ook door de steun van het Britse lid Lauterpacht, wiens grote belangstelling in het vraagstuk der vluchtelingen hem in andere richting leidde dan vermoedelijk zijn voorganger Briery zou hebben ingeslagen. Dat de Commissie aldus tot een zeer geavanceerd standpunt is gekomen, moge o.a. hieruit blijken, dat zij zich uitsprak voor een bepaling volgens welke de kinderen van staatlozen voortaan automatisch de nationaliteit zullen bezitten van het land, waar zij geboren zijn. Indien men nu bedenkt, dat op de Haagse Codificatie Conferentie van 1930 een bepaling van deze aard, echter gemitigeerd door de voorwaarde, dat de kinderen tot het bereiken van een bepaalde leeftijd (bijv. 18 jaar) op het gebied van de bedoelde Staat zouden moeten hebben gewoond, geen meerderheid kon verwerven, en moest worden verzwakt in deze zin, dat het voorschrift alleen zou gelden, wanneer de vader staatloos, maar de moeder onderdaan van het land was, waar het kind ter wereld kwam, en dat zelfs in deze vorm het voorschrift nog maar een beperkte toepassing heeft gevonden, dan is zeker wel twijfel gerechtvaardigd of de Commissie te dezer zake niet zich te veel heeft laten beheersen door de wens naar beperking der staatloosheid. Dat het Sovjetstandpunt ten aanzien van de hier besproken problemen wederom een pleit voor volledige soevereiniteit was, medebrengende, dat een Staat tegen zijn zin nooit vreemde elementen in zijn onderdanenverband zou behoeven op te nemen, zal na het bovenopgemerkte geen betoog meer behoeven.

In de derde plaats heeft de Commissie zich met onderwerpen van zeerecht bezig gehouden, waarover in een volgend artikel nog iets zal worden gezegd.

¹s-Gravenhage.

Electriciteitspolitiek

In Juli van dit jaar zond de Kamer van Koophandel in Den Haag, mede namens 22 andere Kamers van Koophandel, een nota aan de Minister van Economische Zaken, waarin zij ernstige critiek uitoefent op de hier te lande door de Overheid gevoerde electriciteitspolitiek. Deze nota kan worden beschouwd als een concrete weergave van het algemene gevoel van onbehagen, dat sinds enige tijd bij het publiek ten aanzien van onze electriciteitspolitiek is te bespeuren en verdient om deze reden dan ook meer aandacht dan haar tot nog toe is ten deel gevallen.

Welke zijn nu de fouten, die aan onze electriciteitsvoorziening zouden kleven. De K.v.K. somt er allereerst vier op, t.w.:

- een onjuiste bedrijfsfinanciering als gevolg van de sanctioneerde jaarlijkse gemeentelijke winstonttrekking;
- heterogene, willekeurige en voor een groot deel geheime tariefstelsels;
- het niet bekend maken van de werkelijke kostprijs van elektrische energie;
- geringe geneigdheid van de Overheid om profijt te trekken van de voordelen, verbonden aan het gebruik maken van de surplus-energie der gecombineerde warmte/krachtbedrijven.

De onjuiste bedrijfsfinanciering betreft de K.v.K. alleen op de gemeentebedrijven. Volkomen voor de hand liggend, want het is een notoir feit, dat de provinciale bedrijven hun winsten steeds vrijwel geheel hebben gebruikt voor reservering of extra-afschrijving, terwijl de gemeentebedrijven werden gedwongen tot uitkering van de winst. Of dit laatste tot een uit financieringsoogpunt onjuiste toestand heeft geleid, kan worden getoetst door voor beide categorieën van bedrijven de boekwaarde van de vaste bezittingen, verminderd met de reserves, te stellen tegenover de aanschaffingswaarde.

	1		2		Percentage	
	Boekwaarde vaste bezittingen - reserves (in miljoenen guldens)		Aanschaffingswaarde vaste bezittingen (in miljoenen guldens)		1 van 2	
	1938	1948	1938	1948	1938	1948
Provinciale bedrijven	120	127	310	496	38,7	25,6
Overige bedrijven	177	134	416	485	42,6	27,6

Welke bedenkingen men op zich zelf ook tegen deze vergelijking moge hebben, de conclusie is in ieder geval gerechtvaardigd, dat het met de financiering van de overige bedrijven — d.z. vrijwel alle gemeentebedrijven — nogal losloopt en dat deze bedrijven in dit opzicht bij de provinciale bedrijven nauwelijks of in het geheel niet ten achter staan. Blijkbaar hebben de gemeentebedrijven een ongunstige financieringstoestand kunnen voorkomen door hogere afschrijvingspercentages toe te passen, dan bij de provinciale bedrijven gebruikelijk waren.

De tweede door de K.v.K. gesignaleerde fout is van meer betekenis. Weliswaar kan niet worden gesproken van heterogene, willekeurige en geheime tariefstelsels, omdat de praktijk in beginsel slechts één tariefstelsel kent, nl. het kostprijsstelsel, dit neemt niet weg, dat de afnemer zich gesteld ziet tegenover — zoals de K.v.K. het uitdrukt — „een bonte staalkaart van tarieven, welke onderling nauwelijks vergelijkbaar zijn en soms zelfs tegenstrijdig”. Bovendien variëren die tarieven van gemeente tot gemeente in hoogte, hetgeen, gezien van het oogpunt van de kostprijs uit, volkomen verdedigbaar kan zijn, doch niet meer past in het huidige tijdsbestek.

Er zijn voor de veelvormigheid in de tarieven talloze oorzaken aan te wijzen, waarvan de voornaamste waarschijnlijk wel is, dat men het nog zo weinig eens is over de vraag, wat onder de kostprijs van elektrische stroom moet worden verstaan. Indien de bedrijven zich goed voor ogen stellen, dat die kostprijs in beginsel bestaat uit een vast bedrag per afnemer ter dekking van de afnemerskosten, een voor alle afgeleverde kilowatturen geldend bedrag per kWh ter dekking van de variabele productie- en transportkosten en een bedrag per kWh afhankelijk van de hoogte van de belasting — en dus van uur tot uur uiteenlopend — ter dekking van de vaste productie- en transportkosten en hiermede bij de opbouw van hun tarieven rekening houden, dan zal een groot deel van de tegenwoordige tariefvormen vervallen, als zijnde met de kostprijs in strijd. Een van de grootste grieven van het publiek zou hiermede verdwijnen, vooral als men tegelijkertijd de tarieven over grote gebieden unificeerde.

Was de tweede door de K.v.K. naar voren gebrachte klacht gerechtvaardigd, de derde, het niet bekend maken van de werkelijke kostprijs, is dit niet. Een dergelijke eis kan men aan geen enkel bedrijf stellen en zeer zeker niet aan een overheidsbedrijf. Het publiceren van de kostprijzen, in dit geval uurkostprijzen, groepskostprijzen of zelfs individuele kostprijzen zou betekenen een jaarlijks terugkerend gevecht van de directies met de afnemers of met door hen in de arm genomen politieke figuren over vermeende te hoge tarieven. De bedrijfsvoering zou op deze wijze onmogelijk worden.

Het vierde bezwaar, een geringe geneigdheid van de Overheid om profijt te trekken van de voordelen, verbonden aan het gebruik maken van de surplus-energie van gecombineerde warmte/krachtbedrijven, lijkt ons enigszins gezocht. In hoeverre die geringe geneigdheid bestaat, kunnen wij niet beoordelen. Het aantal gecombineerde warmte/krachtbedrijven is echter zo gering en hun bruikbare surplus-energie relatief van zo weinig betekenis, dat nauwelijks van een publiek belang kan worden gesproken. Hoogstens komen hier enkele individuele belangen in het gedrang. Niettemin is samenwerking op dit punt geboden.

Van de vier fouten of klachten blijft er dus slechts één over, die volledig kan worden onderschreven.

De K.v.K. heeft echter nog meer bezwaren, waarvan het voornaamste wel is, dat de gemeentebedrijven te hoge winsten zouden maken als gevolg van te hoge tarieven. Zij knoopt hier de suggestie aan vast de gemeentelijke tarieven niet te verhogen, doch de hoge winsten te gebruiken om de komende kostprijsverhoging op te vangen. Een tariefsverhoging toch zou onze industrialisatie en export remmen. Zijn die winsten nu wel zo hoog? Onderstaand overzicht geeft antwoord op deze vraag.

	1		2		Percentage	
	Winst (in duizenden guldens)		Totaal expl. rek. (in duizenden guldens)		1 van 2	
	1938	1948	1938	1948	1938	1948
Provinciale bedrijven	5.151	13.013	45.221	113.025	11,4	11,5
Overige bedrijven	38.900	41.196	106.464	196.148	36,5	21,0

Inderdaad blijken de winsten van de gemeentebedrijven hoger te liggen dan die van de provinciale bedrijven, al zijn beide bedrijven na de oorlog op dit punt aanzienlijk naar elkaar toegegroeid. Tegelijkertijd is echter het karakter van de winsten geheel veranderd. Vóór de oorlog waren het bedrijfswinsten; thans is daar weinig of niets van overgebleven. De boekwinsten, die zowel de provinciale als de

gemeentebedrijven thans nog maken, vloeien voort uit drie omstandigheden:

- 1e. hebben de tarieven zich min of meer aangepast aan de vervangingswaardeprijs en is het bestanddeel van de afschrijving in het tarief daarmee gestegen, zonder dat tegelijkertijd de aflossing hoger is geworden;
- 2e. werken de bedrijven de laatste jaren ten dele met verouderde, reeds volledig afgeschreven productiemiddelen, zodat het afschrijvingsbestanddeel van het tarief de bedrijven uit dezen hoofde geheel ten goede komt;
- 3e. ontstaat door het werken op topcapaciteit een overdekking op de vaste kosten.

De huidige winsten bestaan dus weliswaar uit harde geldens, doch het zijn toevallige winsten, voor een deel gemaakt ten koste van de schuldeisers, voor een ander deel voortvloeiende uit de onmogelijkheid het bestaande apparaat tijdig te vervangen of uit te breiden. Dat er bedrijfseconomisch niet of nauwelijks van winst kan worden gesproken blijkt aan de hand van de afschrijvingen van de gemeentebedrijven in 1948. Deze bedroegen 14 miljoen gulden, welk bedrag op basis van de vervangingswaarde zeker gelijk kan worden gesteld met 42 miljoen. Van de 41 miljoen winst blijft dan nog slechts 13 miljoen over, een bedrag, dat nauwelijks de hogere rentelasten zou dekken (deze bedroegen in 1948 vier miljoen gulden). Bedrijfseconomisch gezien is er in 1948 door de gemeentebedrijven dan ook eerder verlies dan winst gemaakt, terwijl de provinciale bedrijven zeer zeker een verlies hebben geleden.

Voor het standpunt de boekwinsten van de bedrijven via het afzien van een tariefsverhoging aan de verbruikers ten goede te laten komen, zijn ongetwijfeld argumenten aan te voeren, doch niet het argument, dat de gemeentebedrijven thans onredelijk hoge winsten maken en evenmin het argument, dat een tariefsverhoging een zeer nadelige invloed zou hebben op onze industrialisatie en op onze export. De Minister heeft uitgerekend, dat een tariefsverhoging van 20 pCt de verkoopwaarde der industriële productie met slechts 0,12 pCt zou doen stijgen, terwijl de K.v.K. zelf vermeldt, dat dit percentage bij de zwaarst geëlectriceerde bedrijven 3 bedraagt. Dit zijn toch waarlijk geen percentages, waarbij onze industrialisatie of onze export in het geding kunnen worden gebracht.

Niettemin begrijpen wij, dat de K.v.K. bezwaar heeft tegen een terugkeer van de vooroorlogse toestand van extreem hoge reële winsten. Toch is ook een dergelijk bezwaar niet geheel gerechtvaardigd. De winsten van vóór de oorlog drukten nl. niet op alle afnemers gelijkmatig. Een relatief groot gedeelte kwam van de verbruikers, die stroom betrokken voor licht en huishoudelijke doeleinden. Terwijl de kostprijs van de lichtstroom, voor zover uitgedrukt per kWh, nauwelijks hoger lag dan die voor de krachtstroom, betaalden de lichtverbruikers toch veelal een hoger tarief dan de industrie. Bovendien werd aan de lichtverbruikers een vast recht in rekening gebracht dat, met name voor de grotere woningen, de afnemerskosten verre te boven ging. Er werd hier dus in wezen een progressieve verbruiksbelasting geheven, welke resulteerde in hoge winsten, doch op zich zelf niet verwerpelijk was. Het thans afzien van deze winsten bij behoud van het huidige tariefstelsel wil alleen zeggen, dat men veelal de industrie zou bevoordelen ten koste van de lichtverbruikers, zoals dit bij sommige provinciale bedrijven sinds lang het geval is.

Aan de hand van haar critiek stelt de K.v.K. tenslotte een vijftal desiderata, nl.:

- 1e. de gemeenten dienen in staat te worden gesteld af te zien van de grote jaarlijkse winsten op stroom-

levering, die zulk een schadelijke invloed op onze electriciteitsvoorziening hebben gehad;

- 2e. voor elk electriciteitsbedrijf worde door de beherende instantie een openbaar tariefsysteem vastgesteld op basis van de kostprijs met reserve- en risicomarge van de in het komende jaar te verwachten kapitaals- en exploitatiekosten bij te verwachten verbruik en maximale belasting; zonder prijsdifferentiatie voor verbruikstoepassing;
- 3e. de kolentoeslag worde uitsluitend in overeenstemming met de werkelijke kolencosten vastgesteld, dus zonder majoratie;
- 4e. om een zo efficiënt mogelijk kolenvoerbruik te bevorderen, dienen de electriciteitsbedrijven mede te werken tot parallelschakeling met warmteverbruikende bedrijven, welke in zuiver tegendruk-bedrijf stroom produceren;
- 5e. de essentiële gegevens der electriciteitsproductie en distributiebedrijven worden jaarlijks gepubliceerd en verkrijgbaar gesteld.

Na het voorgaande kunnen wij over deze punten kort zijn.

De grote jaarlijkse winsten van de gemeentebedrijven behoren tot een periode, die voorbij is. Terugkeer hiervan is niet wenselijk, tenzij de hoge winsten een gevolg zijn van de vermorde toepassing van een verbruiksbelasting, waar wij niet bij voorbaat afwijzend tegenover staan.

Een eenheidstarief, zoals de K.v.K. dat onder punt 2 stelt, is uiteraard onmogelijk, tenzij men in het geheel geen rekening meer wil houden met de kostprijs. Wil men dit laatste wel, dan is prijsdifferentiatie niet te vermijden, omdat de kostprijs afhankelijk is van het uur van afname en niet alle afnemers ten aanzien van het betrekken van stroom gelijk gericht zijn. Bepaalde groepen van afnemers zijn dat wel en binnen een dergelijke groep kan dan ook een voor allen gelijk kWh-tarief gelden. Wat wel is toe te passen, doch waarop de K.v.K. niet doelt, is een voor alle of een deel der afnemers geldend algemeen kWh-tarief per groep van uren. De afnemer heeft het dan zelf in de hand van bepaalde uren al of niet gebruik te maken. Het is dit tarief, waarop wij doelden, toen wij schreven, dat door meer rekening te houden met de opbouw van de kostprijs een groot deel van de tegenwoordige tariefsvormen zou vervallen.

Het volgende desideratum van de K.v.K. is een kolentoeslag zonder majoratie. Dit houdt in, dat men voor het niet-kolengedeelte van het tarief afzonderlijke toeslagen zou moeten bepalen. Een verbetering lijkt ons dat niet. Indien men tegenstander is van kolentoeslagen met majoratie goeie men het over een andere boeg. Verordeningstarieven, niet alleen voor de lichtverbruikers, doch ook voor gelijkgerichte industriële afnemers of een verordeningstarief, op basis van een urengroepsindeling, maken de kolenclausule grotendeels overbodig.

Tenslotte vraagt de K.v.K. nog publicatie van de essentiële bedrijfsgegevens. Naar onze mening een overbodige wens, omdat de uitgave „Electriciteitsstatistiek” van het Centraal Bureau voor de Statistiek hierin reeds voorziet, al is deze uitgave ongetwijfeld nog voor verbetering vatbaar.

De slotconclusie, die uiteindelijk uit deze nota moet worden getrokken is, dat de klachten en wensen van het publiek ten aanzien van onze electriciteitspolitiek — aannemende, dat de K.v.K. deze juist weergeeft — maar zeer ten dele een gerechtvaardigde ondergrond hebben en grotendeels berusten op sentiment of op te weinig kennis van zaken. In zoverre is het jammer, dat de Kamers van Koophandel zich voor dit karretje hebben gespannen, in plaats van hun leden terzake de nodige voorlichting te verstrekken.

Het Franse wijnprobleem

In de na-oorlogse jaren tot 1949 was in Frankrijk de vraag naar wijn groter dan het aanbod. Ondanks het instellen van een distributiesysteem met min of meer vastgestelde prijzen waren de inkomsten van de wijnproducenten zeer behoorlijk. Dit had ten gevolge een steeds verder opvoeren van de productie door het algemeen toepassen van plantenziektenbestrijdende middelen en door uitbreiding van het areaal.

Ongeveer vijf jaren na het planten begint de druif een redelijke opbrengst te geven. Deze productie, gevoegd bij die van de oudere weer goed verzorgde wijngaarden, heeft in de beide laatste jaren geleid tot een sterke verhoging van het aanbod.

Door het uit de markt nemen van enkele mindere kwaliteiten wijn is de Regering er wel in geslaagd om de prijzen op een bepaald peil te handhaven, maar op den duur kan dit moeilijk als een ideale oplossing van het probleem worden beschouwd. De uit de markt genomen wijn wordt namelijk gedestilleerd tot alcohol en verhoogt op die manier de reeds omvangrijke Franse alcoholproductie. Dit zou overigens nog niet het grootste bezwaar zijn, maar de wijnalcohol vraagt per ha ongeveer veertien maal zoveel manuren als bietenalcohol. Hoewel ook van 1935 tot 1939 geregeld toegepast, is de destillatie van wijn een zeer dure en zoveel mogelijk te vermijden noodmaatregel.

Bezien we enkele aspecten van de Franse wijncultuur iets nader, dan komt misschien duidelijker uit, waarom deze destillatie nog steeds wordt gebruikt om de wijnmarkt te regulariseren.

De productiegebieden.

De totale oppervlakte met druiven voor de wijnproductie is momenteel 1.400.000 ha met een gemiddelde opbrengst van 60 miljoen hl per jaar. Hierbij komt nog de Noord-Afrikaanse productie van 16 miljoen hl, die voor een belangrijk deel op de Franse markt terecht komt. In jaren met gunstige weersomstandigheden komt de totale productie in de buurt van 80 miljoen hl per jaar. De gemiddelde consumptie per hoofd van de bevolking nadert de 2 hl per jaar.

Deze cijfers hebben slechts een zeer oppervlakkige waarde: door de buitengewoon grote kwaliteitsverschillen van de wijn uit de diverse streken is het moeilijk om alles onder één noemer te brengen; het is noodzakelijk de wijn per gebied te beoordelen.

Het meest opvallend is de wijncultuur in het Zuid-Oosten tussen Marseille en Perpignan. Daar is de druif een monocultuur, vaak te vinden op zeer grote bedrijven met 50 en meer ha druiven. Om de gedachten te bepalen: een boerderij met 50 ha druiven is, wat de economische betekenis betreft, te vergelijken met een graanboerderij van 500 ha.

Met een ver doorgevoerde mechanisatie heeft men hier de laagste productiekosten per liter wijn. Sommige bedrijven komen op 20 cent per liter. Dit lage niveau gaat gepaard met een hoge productie per ha van ongeveer 6.000 liter, mogelijk gemaakt door de verbouw op vlakke alluviale gronden. Deze hoge productie gaat niet samen met een bijzondere kwaliteit van het product. Bijna alles gaat weg voor de „consommation courante”, al of niet onderling gemengd.

De grote concurrent van het Zuid-Oosten is Algerije, waar men onder gunstiger economische en klimatologische omstandigheden wijn produceert van dezelfde soort. Terwijl in 1907 het Zuid-Oosten 43 pCt van alle Franse wijn produceerde is dit percentage thans gedaald tot ongeveer 30 door de opkomst van Algerije.

Algerije kent practisch alleen zeer grote en zeer kleine wijnbedrijven. De grootste wijncööperatie in dit gebied

heeft een kleinere omzet dan het naastgelegen particuliere wijnbedrijf. Uiteraard worden deze grote bedrijven ook weer geëxploiteerd in monocultuur, zodat hun bestaan valt of staat met de wijnprijs. In het Zuid-Oosten vinden we echter belangrijk meer marginale bedrijven dan in Algerije, zodat het te begrijpen is, dat uit het eerste gebied de sterkste protesten tegen een daling van de prijs komen.

De productiegebieden in de andere streken hebben een veel gecompliceerder karakter dan de beide genoemde. We noemen: het Rhônedal, Bourgogne, Beaujolais, Champagne, Elzas, de Loirestreek en Bordeaux. In deze gebieden legt men zich gedeeltelijk toe op de productie van kwaliteitswijn, met door de wet beschermde merken. Deze merken, „appellations contrôlées” mogen alleen binnen bepaalde grenzen worden geproduceerd. Tegenwoordig zijn deze grenzen wel grotendeels vastgesteld, zij het na veel strijd en moeite. Buiten de merkgebieden mag wel wijn verbouwd worden, maar die mag alleen als landwijn in de handel worden gebracht. Deze landwijn kost meestal niet meer dan de wijn uit het Zuid-Oosten. Daar ze echter geproduceerd wordt op kleine bedrijven met vaak nog primitieve middelen is het niet eenvoudig om een redelijke rentabiliteit te bereiken.

Waar de mechanische middelen ontbreken om de cultuur rendabel te maken zoekt men andere wegen, die o.a. gevonden worden in het planten van de zgn. hybriden. Zoals bekend is de Europese druivencultuur in het laatst van de vorige eeuw op de rand van de ondergang gebracht door de druifluis, *Phylloxera*. Alleen door het enten van de Europese druif op resistente Amerikaanse onderstammen is het gelukt deze aantasting te boven te komen. Tegelijkertijd is men begonnen met kruisen van de oude soorten met deze resistente Amerikaanse druiven, kruisingen waaruit een groot aantal nieuwe rassen naar voren is gekomen; algemeen aangeduid met de naam hybriden.

Deze hybriden kunnen moeilijk alle als veredelde vormen worden beschouwd. In de eerste plaats heeft men gelet op kwantitatieve productie-eigenschappen, in de laatste plaats op de kwaliteit van de druiven. Sommige hybriden geven een dergelijk slechte wijn, dat men de verdere aanplant er van verboden heeft (bijv. Noah). Ondertussen werd in 1946 nog 200.000 hl van deze wijn geoogst, die toen grif aftrek vond, zij het misschien gemengd met andere betere wijn. Een eigenaardig gevolg van deze consumptie is echter, dat sommige personen aan deze afwijkende smaak zijn gaan wennen, waardoor er een blijvende behoefte is geschapen. Dit is een betreurenswaardige ontwikkeling, omdat de hybridenwijn, en zeker de Noah, bij hetzelfde alcoholgehalte slechter voor de gezondheid is, dan gewone wijn. Hoewel dus de hybriden grotere opbrengst per ha geven en vaak resistenter zijn tegen ziekten dan de gewone wijn, lijkt het er toch op dat in deze richting elke verdere stap een misstap kan betekenen.

Binnen de gebieden met merkwijn is het verboden om hybriden aan te planten, hoewel de controle hierop niet streng is. Op deze manier probeert men de hybriden verre van de kwaliteitswijn te houden. De productie van kwaliteitswijn bedraagt ongeveer 6 miljoen hl, dus 10 pCt van de totale wijnproductie. Door de grotere waarde per liter is de economische betekenis er van op de wijnmarkt belangrijk hoger dan uit het aantal hl zou zijn af te leiden. Het is deze wijn, die in de eerste plaats kans heeft te exporten, pas in de tweede plaats komt de „vin de consommation courante” hiervoor in aanmerking.

Evolutie van de cultuur.

Uitgaande van de moeilijke verkoopbaarheid van de mindere kwaliteiten wijn, waardoor uiteraard de gehele

markt wordt beïnvloed, lijkt het wenselijk om de productie van slechte wijn te beperken.

Een normale wijngaard heeft meestal een levensduur van veertig jaar; soms korter, maar dan weegt de afschrijving van de aanplant zwaarder in de productiekosten. In tegenstelling met éénjarige gewassen is het dus verre van eenvoudig om het areaal ieder jaar te veranderen. De hybriden, waarvan de aanplant in 1934 bij decreet verboden is, geven thans nog steeds opbrengsten op wijngaarden daterende van 1933 en ouder, zonder dat er iemand in overtreding is.

In de periode 1934-1939 is er wel een rooigebod geweest, maar de ervaringen daarmee zijn niet alle even gunstig. De grote vraag is, wat er gerooid moet worden. Daar de wijn toch steeds een kwaliteitsproduct moet zijn, lijkt het voor de hand liggend om de velden, die de slechtste wijn produceren te laten verdwijnen. Maar dit zijn juist de hoog renderende percelen, op horizontaal liggende grond, gestimuleerd met sterke bemestingen en beplant met variëteiten, geselecteerd op hoge productie. Daar een belangrijk deel van de wijn dient voor dagelijkse consumptie en beschouwd wordt als een normaal onderdeel van de maaltijden der bevolking is er een sterke stroming, die vraagt om goedkope wijn.

Het enige wat er in deze richting is gedaan, is, dat men een soort boete heeft opgelegd aan hoog producerende percelen. Binnen de gebieden der „*appellations contrôlées*” is er voor elke streek een maximum per ha toegelaten om onder merk te verkopen.

Veel eenvoudiger is het om het rooien van oude wijngaarden tot stand te brengen, omdat deze toch reeds minder betekenis hebben voor het betreffende bedrijf. Uiteraard is het effect op de markt vrij gering. Bovendien vinden we een belangrijk deel van de verwaarloosde velden op hellingen, waar de kwaliteit van het product steeds goed is. Het zonder meer rooien van oude wijngaarden bewerkt dus precies het tegengestelde van wat men zou wensen, namelijk een verhoging van het percentage middelmatige wijn op de markt.

De vraag, die velen bezig houdt, is dan ook: „Is het mogelijk om de cultuur van kwaliteitswijn rendabel te houden of te maken?”, of, met andere woorden: „Is het mogelijk te rationaliseren zonder de kwaliteit aan te tasten?”. Het antwoord op deze vraag is niet met ja of nee te geven. Aan de ene kant is het zeker mogelijk door mechanisatie ook de wijn op de hellingen goedkoper te produceren; aan de andere kant is het niet mogelijk om de productie te stimuleren door de toepassing van kunstmest, speciaal stikstof, en het aanplanten van resistente, hoog productieve variëteiten, twee factoren die bij vele andere landbouwgewassen algemeen toepassing vinden omdat daar de kwaliteit een geringere rol speelt.

Evolutie van de consumptie.

Bij een aanbod van 80 miljoen hl is er duidelijk sprake van een teveel; bij een aanbod van 50 miljoen hl kan daarentegen de vraag lang niet voldaan worden. Het niveau van de wijnconsumptie ligt in Frankrijk hoger dan in welk ander land ter wereld ook. Sommigen vrezen, dat door de nog steeds verder gaande opoffering van de kwaliteit aan de kwantiteit de consumptie op den duur zal gaan dalen. In ieder geval is het zeker, dat een verhoging niet meer te verwachten is, geheel buiten enige hygiënische overweging om. In 1935 met een zeer lage prijs steeg de consumptie nauwelijks 5 pCt boven het gemiddelde. Wel steeg de consumptie van de wijnproducenten zelf tot angstwekkende hoogte; 22 miljoen hl in 1934 tegen bijv. 11 miljoen in 1936 met een betrekkelijk geringe oogst. Een belangrijk deel hiervan is niet als wijn geconsumeerd maar als gedestilleerd. Volgens het zgn. „*privilège des bouilleurs de cru*” heeft iedere producent recht op een bepaalde hoeveelheid gedestilleerd zonder daarvoor rechten

te betalen. Het is dus moeilijk om te concluderen, dat een verhoging van de consumptie de juiste oplossing zou zijn voor de afzet van een overschot.

Blijft over de export. Men wijst op de consumptie van 1 liter wijn per hoofd in de Noordelijke landen. Maar in 1938 werd slechts 1½ pCt van de totale productie uitgevoerd, waarbij de gebieden onder Frans beheer nog het leeuwendeel afnamen. In ieder geval is de situatie op de wijnmarkt één der belangrijkste stimuli voor Frankrijk om economische toenadering tot de Noordelijke landen te zoeken. Dit feit wordt nog onderstreept door de positie van de wijn binnen het geheel der landbouwproductie. De inkomsten uit de wijn worden voor 1948 geschat op 230 milliard franc tegen „slechts” 175 milliard uit tarwe, het belangrijkste graangewas. De wijn is hierdoor het eerste akkerbouwproduct van Frankrijk.

Conclusies.

Een snelle oplossing is nauwelijks denkbaar, omdat:

- 1e. de druif een meerderjarig gewas is, dat veel kapitaal-investering vraagt;
- 2e. de wijn een volumineus product is, waardoor het bewaren van grote overschotten tot een jaar met slechte productie veel bezwaren oplevert.

Een oplossing op lange termijn vraagt wel uitbreiding van opslagruimte omdat er steeds belangrijke verschillen in opbrengst tussen de jaren blijven, maar eist daarnaast een stimulering van de kwaliteit. En wel vooral wanneer men hoopt wijn te exporteren, daar de Noordelijke landen de wijn niet anders kunnen zien dan als een meer of minder grote luxe. In ieder geval heeft de wijn daar een heel andere rangorde in het dagelijks budget van de bevolking dan in Frankrijk. Bovendien kan alleen kwaliteitswijn concurreren tegen de Italiaanse, Griekse, Spaanse, Portugese, Australische en zelfs Chileense wijnen. Daarnaast zal men rekening moeten houden met de tendentie om wijn te vervangen door alcoholvrije dranken, waardoor de consumptie ook binnen Frankrijk kan gaan dalen.

De beste oplossing lijkt om de marginale bedrijven in het Zuid-Oosten langzaam om te schakelen op andere producten. In het plan Monnet zijn hierover reeds enkele suggesties gedaan. Mogelijk ligt hier een opgave voor de sterke federatie van wijnverbouwers om onderzoekingen in deze richting te doen. Ze zou in dezen geen unicum vormen. De federatie van tarweverbouwers heeft bijv. enkele dorpen uitgekozen in streken met een marginale tarweproductie voor het zoeken naar meer rendabele bedrijfstvormen. Een proefneming waarvan de eerste resultaten zich goed laten aanzien.

Tegelijkertijd zou de minimumprijsregeling, zoals die momenteel bestaat, meer aandacht moeten schenken aan de kwaliteit. Dat dit uitermate moeilijk is bij een product als wijn spreekt voor zichzelf, maar voorbeelden van andere producten (bijv. thee, tabak) wijzen er op, dat een objectieve kwaliteitsbepaling mogelijk moet zijn. Hier kan de minimumprijsregeling op steunen, waardoor het mogelijk moet zijn om de kwaliteit in ere te herstellen.

Gelet op de ervaringen, die men in de loop der jaren in de Franse landbouw heeft opgedaan, biedt een dergelijk systeem meer kans op verbetering dan bijv. één of andere productieregeling op de bedrijven zelf.

Chevreuse.

Ir D. D. MIEDEMA.

Literatuur:

„*Bulletin Technique d'Information des Ingénieurs des Services Agricoles*”:

„*La production viticole*”, son évolution, No 56 janvier-février 1951 (collectie van 33 technisch-economische monografieën).

R. Dumont: „*Le problème agricole français*”, Paris, 1946. (behandelt het economisch aspect).

P. Marres: „*La vigne et le vin en France*”, Paris, 1950. (geografische studie van de wijncultuur).

Economische kroniek van Indonesië

(3e kwartaal 1952)

2 October 1952. Hoog tijd uit de stroom van feiten van het 3e kwartaal die te kiezen, welke voor vermelding in aanmerking komen. Naar welk gezichtspunt selecteren? Zo het gezichtspunt al bepaald is, blijft de keuze van het feitenmateriaal voor een belangrijk deel een kwestie van gespecialiseerde belangstelling, bestaande contacten, stemming van het ogenblik e.d. Een kroniek, waarin de feiten niet aan de hand van enig objectief criterium geselecteerd zijn, ontkomt er niet aan een min of meer persoonlijk gekleurd beeld van de beschreven periode te geven. Ook deze kroniek geeft een impressionistische schildering van het economisch gebeuren. De selectie van de feiten is minder gericht op illustratie van hetgeen *gebeurd is*, dan op aanwijzing van symptomen van de werkzame krachten. Ook kleine, onopvallende feiten kunnen een indruk geven; althans op Uw kroniekschrijver een zodanige indruk maken, dat hij ze U melden moet. Notitieblok en krantenknipsels moeten helpen het stof te verdrijven, dat de gravure dezer drie maanden bijna onherkenbaar had gemaakt. Alleen de indrukken van de allerjongste feiten staan nog scherp in het geheugen. Onwillekeurig krijgen ze meer aandacht, dan ze objectief gezien verdienen. Indrukken zijn nu eenmaal niet tot een soort „contante waarde” te herleiden. Elke poging daartoe verplaatst slechts de perspectivische fout.

„Er worden op het ogenblik in Indonesië tekorten op velerlei gebied gevoeld”, zei Hatta op 29 September 1951 bij de opening van de gecombineerde conferentie van de Ministeries van Economische Zaken, Landbouw, Voorlichting en Financiën. „Het meest te voelen echter is het gebrek aan coördinatie en efficiency bij de regeringsinstaties zelf”. Inderdaad heeft het gebrek aan coördinatie er dikwijls toe geleid dat de inspanning van de beste landsdienaren hier geen ander resultaat had — soms zelfs geen andere bedoeling dan — te neutraliseren hetgeen anderen poogden te bereiken. Als de conferentie tot een betere bundeling van gelijkgerichte krachten kan leiden, is reeds veel bereikt.

Het Ministerie van Arbeid had echter geen deel aan deze conferentie. Toch is aansluiting van het beleid van dit Ministerie aan de politiek der overige „economische” Ministeries van doorslaggevende betekenis voor de te bereiken resultaten¹⁾. Ook in de verslagperiode zijn weer heel wat mandagen en deviezen (suikerindustrie!) verloren gegaan als gevolg van arbeidsconflicten. Belangrijk is dat de Regering getoond heeft, bepaalde grenzen niet te zullen overschrijden onder druk van de vakbonden. Leaders van een, uit protest tegen een bindende beslissing van de centrale commissie beslechting arbeidsgeschillen, stakende bond van metaalarbeiders werden wegens overtreding van de Noodwet „Stakingsverbod” veroordeeld tot gevangenisstraf. Enige niet-politiek (lees: niet-communistische) vakbonden hebben zich verenigd in een vakcentrale. Deze bundeling van krachten was voor enkele andere bonden aanleiding van hun sterk communistisch getinte centrale over te stappen naar de nieuwe, niet-politieke vakcentrale.

Een bond van olie-arbeiders in Noord-Sumatra sprak zich uit voor teruggave van het oliebedrijf der B.P.M. aan

eigenaresse. Ook zijn enkele belangrijke werkgeversorganisaties tot een versterkte samenwerking in de sociale sector gekomen. Het doet goed juist hier een kleine verlichting te zien.

Men hoede zich echter voor optimisme. Er moet in vele bedrijfstakken nog heel wat gebeuren eer de thans te betalen lonen en sociale lasten tezamen met de andere kosten uit de opbrengst gedekt kunnen worden. Verschillende grootlandbouwbedrijven zowel op Java als Sumatra hebben de spade er bij neer moeten leggen. Het heeft weinig zin er over te twisten in hoeverre de oorzaak nu ligt bij de hoge lonen, de lage arbeidsproductiviteit, de slechte prijzen voor het product, of de diefstallen, de hoge uitvoerrechten e.d. Gelet op de grote betekenis van het op lange termijn geïnvesteerde kapitaal in het grootlandbouwbedrijf in het algemeen en de overjarige cultures in het bijzonder, is het vrijwel zeker dat als sommige ondernemingen liquideren vele andere verlies lijden. Indien onder deze omstandigheden de arbeiders een hoger aandeel in de opbrengst eisen en weten te krijgen, komt zulks cet. par. neer op een consumptief verbruik van het maatschappelijk kapitaal. De cet. par. clause is in dit verband niet onaanvaardbaar. Sterkér nog, als de omstandigheden verbeteren hebben de arbeiders de neiging hun looneisen weer op te schroeven. En met kans op succes. Meer naarmate het op lange termijn geïnvesteerde kapitaal een belangrijker plaats inneemt en/of de ondernemer minder gelooft in de mogelijkheid om voor onbepaald lange tijd zijn bedrijf te kunnen blijven uitoefenen.

Hiermede komen we aan een probleem, dat speciaal bij de overjarige cultures steeds dringender om een oplossing vraagt. Het grootlandbouwbedrijf dat zich bezighoudt met overjarige cultures (in hoofdzaak rubber, palmolie, thee, koffie en kina) heeft vrijwel in alle gevallen de gronden waarop het bouwt niet in eigendom doch slechts „ter beschikking”.

Hetzij krachtens erfpachtrechten hun verleend op grond van de „Agrarische Wet” (de Waal) van 1870 door de N.I. Overheid, hetzij op grond van concessies verleend door de zelfbesturende vorsten (Sumatra). Deze rechten hebben vrijwel alle een looptijd van 75 jaar. Dat de ondernemingen na verloop van de termijn opnieuw de gelegenheid zouden krijgen de grond te gebruiken, was voor de oorlog niet aan twijfel onderhevig. Wel was men sinds de jaren twintig (met grote intervallen) bezig met de vraag in welke vorm en onder welke voorwaarden. Na de oorlog werd het inmiddels urgent geworden vraagstuk opnieuw in beschouwing genomen, doch leidde met het uitzicht op de voorhanden zijnde soevereiniteitsoverdracht evenmin tot een wettelijke regeling. Thans is het vraagstuk niet alleen meer een kwestie van vorm en voorwaarden maar ook een van principe. De door de vorige Overheid gewekte verwachtingen omtrent continuatie van de beschikking over de grond zijn voor vele Indonesiërs van geen of secundaire betekenis. Een deel hunner zal de buitenlandse ondernemingen op dit gebied slechts accepteren indien en voor zover zij menen het buitenlands kapitaal en de buitenlandse deskundigen nog niet te kunnen ontberen zonder grote schade voor Indonesië zelf. Er is op het ogenblik een „Basis Wet Agrarisch Recht” in voorbereiding, krachtens welke de ondernemers grondrechten zouden kunnen worden

¹⁾ Zie schr. „Some aspects of industrialization in Indonesia” in Berita Mapie, Official monthly review of the Ind. Ch. of Commerce for Europe; Amsterdam, Augustus 1952.

verleend in de geest van de oude erfpachtsrechten. De termijn van 30 jaar waarvoor dit recht zou gelden is echter voor de overjarige cultures te kort om tot een efficiënte bedrijfsvoering te kunnen komen. 50 jaar met een opzegtermijn van 25 jaar is hetgeen op cultuurtechnische en bedrijfseconomische gronden reeds van oudsher als een minimum termijn is erkend. De besprekingen over de termijn (en de overige voorwaarden!) zijn nog gaande. Er is nog hoop op een regeling, welke het de ondernemingen mogelijk maakt tot een exploitatie te komen, waarbij zo gunstig mogelijk gebruik en onderhoud van de productiefactoren in het algemeen en de grond in het bijzonder, wordt verzekerd. Zulks is primair een Indonesisch belang, van hoeveel betekenis het overigens ook voor de individuele ondernemingen moge zijn.

Men kan het gelukkig noemen dat nog geen ongunstige beslissing is gevallen. Het lang uitblijven van een beslissing heeft echter eveneens zeer schadelijke gevolgen.

Bij de thans bestaande onzekerheid zal een onderneming welke rechten binnen 15 of 20 jaar expireren geen haast maken met de rejuventatie van haar aanplant, die immers eerst na 12 tot 16 jaar op volle productie komt. De grote achterstand in de vernieuwing als gevolg van de oorlogsjaren en de revolutieperiode maken echter rejuventatie tot een dringende noodzaak. Het duurt hier lang, heel lang eer de tijd de wonden heelt.

Overzicht van de expiratie van erfpacht/concessierechten.

Periode van 1/1 tot 31/12	1946	53	61	71	80	2.001	Totaal
	1952	60	70	80	2.000	2.022	
Opp. in 1.000 ha	1950	225	377	286	742	284	1.964

Het in rooibouw verteren wat met veel moeite, tijd en kosten is opgebouwd gaat daarentegen snel. Sardjan, Minister van Landbouw, herinnerde bij de genoemde conferentie van 29 September er aan, dat sedert de Japanse bezetting alleen op Java reeds 500.000 ha bos ontijdig gekapt is door de bezetter en de bevolking. Mede hierin zou een oorzaak gelegen zijn van de zware bandjirs welke sommige streken de laatste jaren hadden te verduren, van de vermindering in de productiviteit van sommige sawah-arealen. Men is thans druk bezig te trachten door snelle reboisatie te voorkomen dat de reeds ernstige erosieverschijnselen een voor sommige streken catastrophale omvang zouden aannemen. Zo probeert men het verloren terrein terug te winnen en nieuwe gebieden aan de productieve gronden toe te voegen. Een begin van uitvoering is gemaakt met het grootse plan van Ir Schophuys tot inpoldering van een moeras van 500.000 ha in Z.O. Kalimantan (Borneo). Ook het aloude project van de waterkracht- en bevoeiingswerken aan de Tjitarum (op Java) schijnt uit het planstadium te groeien (begroting: 8 jaar en R. 750 mln!). De op stapel staande noodwetten „Beëindiging onrechtmatig gebruik ondernemingsgronden” en „Reorganisatie grondgebruik Sumatra Timur”, zijn eveneens voorbeelden van de pogingen van de Regering tot rationalisatie van het grondgebruik. Van de in Sumatra Timur (vroeger S.O.K.) gelegen overjarige cultuurondernemingen heeft de grotendeels van andere streken afkomstige bevolking $\frac{1}{3}$ van het totale beplante areaal onwettig in gebruik genomen. In het Kedirische is van het erfpachtsareaal ad ca 16.000 ha van een der cultureermaatschappijen zelfs niet minder dan $\frac{2}{3}$ aan het beheer der maatschappij onttrokken resp. door de bevolking geoccupeerd. De op deze door de bevolking geoccupeerde gronden behaalde productie is bijzonder laag. Ze zitten er soms al jaren. Hierdoor is het politiek en sociaal een delicaat en moeilijk probleem geworden. Men poogt de in de ontwerp-wetten vervatte regelingen al in de praktijk toe te passen. Doch eerst nadat

zij kracht van wet gekregen zullen hebben is er een mogelijkheid om op afdoende wijze paal en perk te stellen aan de desorganisatie van de maatschappelijke productie. Ongeorganiseerde destructie is mogelijk. Constructie zonder organisatie is vrijwel onmogelijk.

Toch schijnen organisatorische capaciteiten hier niet die waardering te krijgen, die ze verdienen. Misschien omdat de hoogte van de kwaliteit hier te lande niet op objectieve wijze vergelijkbaar is? Technische bekwaamheden komen gemakkelijker tot hun recht. Het gevolg is een merkbaar verschil in appreciatie voor buitenlandse ondernemingen al naar de technische eisen die de aard van de bedrijven stelt. Dit is overigens niet het enige aspect van de vraag over de aan te nemen houding tegenover buitenlandse ondernemingen. De betekenis van het product voor Indonesië uit strategische, conjunctuurpolitieke en andere overwegingen is eveneens een punt van belang. De hoeveelheid buitenlandse kapitaal die de ondernemer bereid is in Indonesië te investeren en de termijn waarvoor is een volgend aspect. Maar zelfs al zijn in een concreet geval alle van belang zijnde factoren bekend, dan nog kunnen de meningen over de in concreto te volgen politiek uiteenlopen. De aan te nemen houding tegenover buitenlandse ondernemingen en buitenlanders wordt mede bepaald door de gevoelens jegens die buitenlanders en de aard van het contact dat hun aanwezigheid hier medebrengt. Vele Indonesiërs zouden er een deel van het volksinkomen voor over hebben als zij het zonder buitenlandse medewerking en de daaruit voortvloeiende invloed zouden kunnen stellen. De felle discussies tussen Indonesiërs onderling spruiten dan ook minder voort uit een *principieel* verschil van gevoel met betrekking tot de activiteiten van buitenlanders in de economie van Indonesië, doch meer uit:

- een verschillend begroten (aanvoelen) van de „prijs die voor de economische onafhankelijkheid betaald moet worden” en
- een verschil in de mate van aversie tegen buitenlandse deelneming aan het economische en sociale leven ²⁾.

Dat het onder b. genoemde verschil zeer groot kan zijn is gemakkelijk te begrijpen. Grote verschillen in oorzaak „a” lijken waarschijnlijk, wegens:

- het gebrek aan feitelijke gegevens, die nodig zijn om „de prijs” bij benadering te kunnen taxeren;
- het bij vele partij- en vakbondleiders bestaande tekort aan kennis omtrent de samenhangen in het economisch leven. Vaak lijkt het, of men over het hoofd ziet dat de voor vervanging van buitenlandse arbeid en kapitaal in Indonesië beschikbare middelen slechts *alternatief* aanwendbaar zijn.

Denkfouten zijn op den duur en tot op zekere hoogte te corrigeren. Vrijwel ondoenlijk is het partijpolitici en vakbondleiders tot andere gedachten te brengen als hun redeneringen op andere belangen dan het algemeen belang gericht zijn.

Wibisono, de vorige Minister van Financiën, schreef de door hem geconstateerde economische achteruitgang ten dele toe aan „de houding van de leiders van politieke partijen en vakbonden, die het verwerven van populariteit voor zich zelf — door het „ijverig” lanceren van radicale uitspraken — belangrijker achten, dan het geven van leiding die op de aanbeveling van verantwoordelijkheidsgevoel wijst” (Mimbar Indonesia, Augustus 1952).

Dat de Masjumi — de belangrijkste partij op religieuze basis — tot uitwerking en concretisering van haar doelstellingen en werkprogramma is gekomen, is van groot belang

²⁾ Het bestaan van zeer sterke vriendschapsbanden tussen bepaalde Indonesiërs en bepaalde buitenlanders — er zijn gelukkig talloze voorbeelden — is geen bewijs voor de onjuistheid van hetgeen zojuist geponeerd werd.

te achten. Indien andere partijen die in dit opzicht nog te kort schieten haar voorbeeld zouden volgen, zou de Regering een beter inzicht krijgen in hetgeen zij wel en niet van het parlement kan verwachten; zou de gemiddelde levensduur van een kabinet wat hoger kunnen komen dan een half jaar; zou de Regering het wat gemakkelijker vallen een standpunt te bepalen en voorstellen aan het parlement te doen met betrekking tot bijvoorbeeld:

de grondrechten voor het grootlandbouwbedrijf;
onwettige occupatie van ondernemingsgronden;
het al dan niet teruggeven van de oliebedrijven in Noord-Sumatra aan de B.P.M. die juridisch nog, steeds eigenaresse is;
de te volgen politiek t.a.v. het buitenlands kapitaal en buitenlandse ondernemingen enz.

De met betrekking tot het laatste punt reeds lang verbeide regeringsverklaring zou deze maand verwacht mogen worden. Buitenlandse handelsondernemingen behoeven zich geen illies te maken over hun perspectieven.

Djuanda, Minister van Verkeer, betoogde in een causerie te Bandung de noodzakelijkheid van het toelaten van buitenlands kapitaal in de industrie e.d. Doch „op bepaalde gebieden als import, export en distributie dient het buitenlands kapitaal te worden uitgesloten”.

Er zijn nu reeds voldoende symptomen die er op wijzen, dat deze woorden niet slechts woorden zijn.

In het laatste kwartaal zijn met steun van de Regering opgericht organen welke als monopolistische importeurs en distributeurs zullen optreden voor kruidnagelen³⁾ en batikdoek. De „Batik Trading Company” kon wel eens het einde betekenen voor verschillende kleinere (niet alleen buitenlandse) importeurs. De vraag rijst, wanneer andere importproducten op deze wijze aan de normale importhandel onttrokken zullen worden.

De financieringsproblemen waarvoor de importeurs zijn komen te staan als gevolg van de jongste maatregelen op het gebied van het deviezenbeleid (zie hierna) en de hulp die de Indonesische importeurs van de Regering ontvangen om deze problemen op te lossen, zijn een ander symptoom. Sumitro, Minister van Financiën, verklaarde onlangs het reeds lang bestaande „single-seller”-systeem voor de export van coprah ook voor andere exportproducten doelmatig te achten.

Gezien deze feiten is het begrijpelijk dat de buitenlandse handel er reeds rekening mede houdt, dat het gebied waarop hij zich beweegt dan geleidelijk kleiner wordt. Een streven om de handelsbelangen internationaal te spreiden is thans duidelijk merkbaar. Ook bij de grote cultuurmaatschappijen blijkt deze tendenz, waardoor de potentiële concurrenten van Indonesië, zoals Zuid-Amerika en tropisch Afrika, binnen-afzienbare tijd reële concurrenten kunnen worden.

Hiervoor is gesproken over het euvel van de „jagers naar populariteit”. Dat er ook leiders zijn die het aandurven hun populariteit in de waagschaal te stellen werd aan het begin van de verslagperiode gedemonstreerd door Sjafruddin met het jaarverslag dat hij als President van De Javasche Bank voor zijn verantwoording nam⁴⁾. Of hij het tijdstip voor zijn openhartige bespreking gelukkig gekozen heeft, is met het oog op de a.s. parlementaire behandeling van het bankstatuut en zijn opvattingen daarover, te betwijfelen. Het verslagkwartaal werd besloten met de voor vele ambtenaren zeer onplezierige mededeling dat met ingang van 1 October het gebruik van dienstvoertuigen voor privé-doeleinden verboden is. Voor de ambtenaren met Westerse eisen t.a.v. comfort, hygiëne, veiligheid en bewegingsmogelijkheid wel een zeer zware beslissing, gegeven

de bestaande toestanden bij de openbare middelen van vervoer en de onmogelijkheid voor hen binnen redelijke tijd op bevredigende wijze in eigen vervoer te voorzien. Het is dan ook niet aan te nemen dat niet op korte termijn voor deze groep een oplossing zou worden gevonden.

Dat er op dit gebied ernstige misstanden bestonden en zowel de deviezenpositie als de toestand van de Schatkist ingrijpende maatregelen verlangden is overigens buiten kijf.

In het vorige verslag⁵⁾ werd reeds melding gemaakt van een enkele maatregel ter verdediging van de deviezenpositie en een afremmen van de inflatoire krachten. Van veel meer belang zijn de dit kwartaal genomen maatregelen.

De lijsten van goederen, waarop bij import een zgn. „inducementpremie” van resp. 200 en 100 pCt boven de officiële tegenwaarde moet worden betaald, zijn aanzienlijk uitgebreid. Met ingang van 28 Augustus werden importeurs verplicht 40 pCt van de officiële tegenwaarde plus de eventueel verschuldigde inducementpremie te betalen alvorens zij vergunning zouden krijgen tot aankoop van de voor de import benodigde deviezen.

Het heeft weinig zin een kritisch commentaar te geven op de officiële toelichting op deze maatregelen, daar — althans naar de indruk van Uw kroniekschrijver — om tactische redenen de aandacht niet geconcentreerd werd op het hoofdprobleem: de zorgwekkende ontwikkeling in de deviezenpositie⁶⁾. Dat men niet teruggegrepen heeft naar het oude middel, contingentering van de voor de verschillende goederen beschikbare deviezenbedragen, is opmerkelijk. Mogelijk schuilt hier achter:

de vrees voor een versnelde vlucht in goederen waarvoor men kleine contingenten verwacht;

de eisen, die een dergelijk systeem zou stellen aan een prijsbeheersingsapparaat, dat niet aan deze eisen zou kunnen voldoen;

de mogelijkheden van sluikhandel die er weer door zouden ontstaan. De huidige methode biedt echter minder gunstige mogelijkheden tot het in de hand houden van het deviezenverbruik. „Interne plafonds” kunnen — doch slechts tijdelijk en gedeeltelijk — hulp bieden.

Verlaging van de extra-uitvoerrechten op rubber, coprah, palmolie en palmpitten en verzwaring van de liquiditeits-eisen voor de ondernemingen die winsten, dividenden en afschrijvingen willen transfereren, zijn de overige maatregelen, die dit kwartaal genomen werden ter verdediging van de deviezenpositie. Ook de bereidheid van Indonesië toe te treden tot het I.M.F. is mede te verklaren uit de hoop dank zij het lidmaatschap door leningen de deviezenpositie te kunnen versterken.

„Conditions are critical and may become worse. But we accept the challenge” koos Sumitro als motto voor de Engelse vertaling van de rede, die hij 10 September via de radio tot het volk richtte. „We” is hier niet gebruikt als pluralis majestatis of pluralis modestiae. Mogen de krachten van de reële groep, die hier bedoeld is, toereikend zijn om vol te houden tot het getij keert of uit de jongere generatie versterking komt die met dezelfde geest bezield en met kennis gewapend de strijd kan voortzetten tot zo groot mogelijke welvaart voor Indonesië.

Djakarta.

Prof. Dr A. KRAAL.

⁵⁾ Zie „E.-S.B.” van 16 Juli 1952.

⁶⁾ Statistische illustratie lijkt momenteel minder gelukkig, omdat:

1. de contante deviezenpositie slechts gedeeltelijk bekend is (wat betreft de cijfers van het Deviezenfonds);
2. over termijnvaluta's geen cijfers voor het publiek beschikbaar zijn;
3. door de traagheid in de aanpassing van de importen aan gewijzigde omstandigheden het tempo in de achteruitgang van de deviezen de ontwikkeling nog ernstiger doet lijken, dan zij straks zal blijken.

LONDON LETTER

There is at the moment no really single topic of conversation here. This is partly because there are so many important topics to talk about and partly because of the imminence of important happenings. There is, of course,

³⁾ Voornamelijk Zanzibar en Madagascar kruidnagelen worden jaarlijks voor enkele tientallen miljoenen Rupiah's geïmporteerd ter verwerking in de, bij de bevolking populaire, krètek-sigaretten.

⁴⁾ Kortheidshalve zij verwezen naar de bespreking die Van der Velden er aan wijdde in „E.-S.B.” van 6 Augustus jl.

the American Presidential elections whose result will be known in this country just as we are celebrating the failure of Mr. Guy Fawkes to blow Parliament to the sky hundreds of years ago. Eisenhower or Stevenson, there'll be fireworks that night. And apparently, we'll love either of them — or both.

Then, there's the November conference of Commonwealth Prime Ministers. What will it achieve? Its aim is to review the pressing issues of financial, commercial and economic policy. When the meeting was first announced, I guessed that it meant a discussion on the convertibility of sterling. I still guess that. Now, sterling has been showing greater strength lately, but that does not mean sterling is fit enough to be made convertible. Before that can happen the Commonwealth is likely to have serious thoughts about the earning capacity of the raw material countries. With the price of many sterling commodities either tumbling or threatening to tumble in the near future, the producers are now willing to talk in terms of long-term stability agreements. Whether the consumers, chiefly the United States, are equally prepared to talk and to use the same language of price is an open question. In any case, on the commodity question, the Commonwealth can decide what it likes, but the world has now turned into a buyers' market, and the Commonwealth has to sell the idea.

Before sterling can be convertible, the gold and dollar reserves will have to be much higher than they are now, unless the United States will stand guarantor. Over the past few months the position has improved immensely. The contraction in the reserves has been halted; they fell from £1,381 millions (we now reckon the reserves in pounds and not in dollars) at the end of June 1951 to £607 millions at the end of March 1952. At the end of June they were more or less maintained at £602 millions, and since then the figures have been issued monthly. The reserves have fluctuated within the narrow limits of £613 millions and £597 millions to end the September quarter at £602 millions. The Government can claim that the rot has been stopped. As there is now no drain, we cannot use the technique of relating the deficits to the remaining reserves in order to calculate when they will be depleted. They will last us, if conditions do not change.

If sterling were to be made convertible, conditions would change, if only temporarily, with a vengeance. In the process of finding a stability, better founded economically than at present, reserves of £602 millions could vanish pretty quickly. Unless, as I have said, the Americans are prepared to support the economy in the transitional period. It should not be forgotten that some of the improvement — that is to say the cessation of deterioration — which has taken place in the reserves, is attributable to American help, anyway.

In the first three quarters of the year receipts from America were £7 millions, £72 millions and £47 millions respectively. This means that if, as we had been warned, there had been no aid, our reserves would have been down by £126 millions at least. In all probability, the drain would have been much larger, for in this respect success breeds success, and failure feeds on failure. Gold and dollar reserves of say £476 millions, though looking better than the complete exhaustion of the reserves which once seemed possible, would not be a very solid foundation on which to base convertibility. In view of our present dependence on American aid, and our reliance on more help if sterling is to be convertible, the Commonwealth conference will be entirely unable to come to any decision on this question. Since convertibility seems to be out of the question without a US-Commonwealth conference, the most that can be decided would be to widen the points of dealing in sterling. There is much to recommend such course. One might swim if having jumped into deep water the alternative is between

swimming or drowning, but for my part I remember reading reports of inquests on people who did not learn to swim that way. If there is a chance of learning to swim in shallow water where I can put my foot on the bottom, I'm all for it. If workers at home persist in asking for more wages and if the export markets of the world continue to shrink and erstwhile ex-competitors come back into the fray, the country might have to take the plunge. But that time is, in my opinion, not yet. And if sterling does not fall to any new lower point which might be decided, confidence will have been built up.

The Treasury officials are by nature and training cautious men. The previous unsuccessful attempt to free sterling will make them more cautious than ever, though they can, however, be over-ruled by the Government. Caution, however, still seems to be the keynote of both officials and government: recently it was decided to keep, with one trifling amendment, foreign exchange at the low level of £25 per adult. The amount involved is comparatively small, and costs goodwill overseas, but no risks can, apparently, be taken with so small an amount.

Before convertibility can become a real issue, a great change will have to come over our export drive. The deficits on visible trading account have fallen. That is partly the reason for the halt in the outflow of the reserves. But the change has been accomplished at the expense of imports. In the first nine months of this year, imports were £228 millions less than in the corresponding period of 1951, whereas exports rose by only £43 millions. Some of the steam is going out of the steel exporting industries on which we have for so long relied and the textile trades are facing the increasing competition of Japan and Germany. On the other hand, as the price of commodities fall, the value of the same amount of imports will also fall.

Recently, there has been a warning about industrial productivity. The index, just published, for August 1952, was 99 (1948 average = 100) and compares with 104 for August, 1951. If this trend persists, it would appear that prices will rise, and that is the last thing the export markets can stand. Part of the downward trend can be attributed to the growth in unemployment: at mid-September the number of unemployed was 389,620, against 217,000 a year earlier. But the explanation is not a very good one, even after allowing for short-time working. The reliefs which Mr. Butler granted the workers in his Budget to increase incentive have not, as I suggested they would not, acted very strongly. Not until the climate of opinion in this country changes, not until profits have fallen much more than they have, not until businesses failure and bankruptcies have grown more rapidly than of late and not until more Mr. Lords have the courage to say that we are really in trouble, and that we must sell more by revised selling ideas, will productivity rise and the export problem be on the way of solution.

In such circumstances Mr. Bevan is in his element. The last general election was, according to my contention, the low ebb of the fortunes of the left-wing-Communists and all. At Scarborough, Mr. Herbert Morrison, the moderate — or at least moderate for a Socialist — was dropped from the party executive and Mr. Attlee's name is mentioned less and less. Mr. Bevan can be dismissed, if you like, as a showman, a publicity stunt wallah. I do not dismiss him because I remember Nuremberg Rallies.

Last Budget's incentives have not proved to have much punch, so Mr. Butler is now busy suggesting that next year there could be, given of course more production, some revision in income tax rates. Mr. Lord of British Motors Corporation — to most of us he's still Mr. Lord of Austins — is attacking purchase tax; he could very well talk the home industry into the same sort of standstill as Mr. Dalton once talked the textile industry. But he is raising

the whole problem of the place of a tax against inflation in a deflationary policy. There will not be much real public sympathy for Mr. Lord and his customers; how can there be when the number of cars, commercial and private, and of motor-cycles on the roads is little over 3.000.000, or one to, say, sixteen of the population. But the pressure against purchase tax will increase steadily as trading becomes more difficult, and Mr. Butler gets about £ 300 millions from purchase tax. Food subsidies are also under fire, and it would seem logical to set the one against the other. But human beings are so often far from logical; they like indirect taxation. Consider taxation on cigarettes and the grumbling against the price of food.

There is at the moment no single topic of conversation here. In this new world so many things have to be considered; but don't let us think yet of harder work. It's like rejoicing that winter is coming.

London, Oct. 30, 1952

HENRY HAKE.

GELD- EN KAPITAALMARKT

De geldmarkt.

De maandwisseling October/November geldt bij traditie als een krappe ultimo, hetgeen vnl. verband houdt met betalingen in de agrarische sector, die dan een verschuiving van het giraal naar het chartaal geld plegen mede te brengen. Gedurende de verslagweek was hiervan op de geldmarkt inderdaad iets te bespeuren, zij het dat de repercussie, evenals vorige jaren, van zeer beperkte omvang bleef. De callgeldrente werd met ingang van 1 November nl. verhoogd van $\frac{1}{2}$ pCt tot $\frac{3}{4}$ pCt, terwijl voorts de meeste marktdisconto's een stijging ondergingen van $\frac{1}{16}$ of $\frac{1}{8}$ pCt. Dat de krapte echter een zeer betrekkelijk karakter had, bleek wel uit de voortgaande afname van schatkistpapier bij het Ministerie van Financiën resp. bij De Nederlandsche Bank, welke er op wees, dat er in het algemeen nog van geen gebrek aan liquide middelen sprake was. Bij de toevloed van middelen uit hoofde van de deviezenaanwas, waarnaast gedurende de afgelopen week nog de uitbetaling van de kwartaalsuitkering van het Rijk aan de gemeenten stond, kon trouwenis moeilijk anders worden verwacht.

De aanzienlijke daling van de kasgeldbehoefte der gemeenten wordt geïllustreerd door gedurende de verslagweek gepubliceerde cijfers omtrent de ontwikkeling der vlottende gemeenteschulden.

Vlottende gemeenteschuld

(× f 1 mln)

		bruto	netto ¹⁾
1 Januari	1952	1.128	998
1 September	1952	659	200
1 October	1952	608	111

¹⁾ Na aftrek van contante en uitgezette kasgelden.

De kapitaalmarkt.

Uit de zojuist verschenen Memorie van Antwoord op Hoofdstuk I der Rijksbegroting valt het een en ander af te leiden omtrent de inzichten van het Kabinet, in het bijzonder van de Minister van Financiën, t.a.v. het te voeren financieel beleid.

Wat betreft de investeringen, een van de belangrijkste conjunctuurfactoren, wordt in dit stuk een daling van 1952 t.o.v. 1951 geconstateerd. De particuliere investeringen zullen in 1953 aanzienlijk bij die in 1952 achterblijven, waartegenover echter een stijging van de militaire overheidsuitgaven wordt verwacht.

Belastingverlaging, hoewel uit zuiver budgetair gezichtspunt eigenlijk niet mogelijk, zou op bepaalde punten wellicht toch in aanmerking kunnen komen ter bevordering

van de industrialisatie, het vergroten op korte termijn van de werkgelegenheid en i.v.m. compensatie van de huurverhoging, aldus ongeveer het regeringsstandpunt.

Dat de laatste jaren de situatie heerst, dat enerzijds de Staat op grote schaal voor investeringen kapitaal verschafft, terwijl anderzijds de belastingen enorm hoog zijn, zodat *particuliere* vermogensvorming vrijwel onmogelijk is en de aandelenbeurs aan „bloedarmoede” lijdt wordt door de Regering niet met zoveel woorden besproken. Wel treffen wij in de Memorie de uitspraak aan, dat „aan de belastingpolitiek de gewraakte overheveling van particulier vermogen ten gunste van investeringen in de overheidssector niet ten grondslag ligt”.

Het ligt niet in de bedoeling van de Regering om de Wet Herkapitalisatie te verlengen. De verkoop van effecten naar het buitenland, waarmede van medio 1951 tot medio 1952 vrij aanzienlijke bedragen gemoeid waren, wordt door de Regering niet betreurd, omdat met de uit deze bron verkregen dollars o.a. het Nederlandse productie-apparaat werd uitgebreid en gemoderniseerd.

Wat de markt voor het niet risicodragend kapitaal betreft, is van belang dat het beroep van het Rijk op de kapitaalmarkt zoveel mogelijk beperkt zal blijven. Dekking van een eventueel kastekort van het Rijk in 1953 door uitgifte van een staatslening zal niet plaatsvinden, indien zulks bepaalde deflatoire tendenties in de particuliere sfeer zou versterken of de emissiemogelijkheden van lagere publiekrechtelijke lichamen voor urgente doeleinden zou verminderen. Consolidatiemogelijkheid ziet de Regering vrijwel niet; de bij de institutionele beleggers, het bedrijfsleven en het publiek aanwezige liquiditeiten komen thans niet meer voor een enigszins omvangrijke omzetting in langlopende staatsschuld in aanmerking, aldus haar opvatting.

De mogelijkheid en wenselijkheid van uitgifte van belastingcertificaten wordt momenteel bestudeerd.

Het succes der gemeente-emissies neemt niet weg, dat, naar de Regering meent, de situatie nog steeds deze is, dat potentieel het volume der gemeentelijke investeringen aanleiding geeft tot een vraag naar financieringsmiddelen, die het volume der voor belegging beschikbare besparingen dreigt te overtreffen. In dit licht ligt handhaving van het rentegamma en van de eis van voorafgaande dekking op lange termijn van gemeentelijke kapitaalsuitgaven in de bedoeling.

Uit het bovenstaande volgt, dat wat de grote lijnen betreft, het regeringsbeleid, voor zover van belang voor de kapitaalmarkt, voorlopig geen revolutionaire wijzigingen zal ondergaan.

Aand. indexcijfers.	24 Oct. 1952	31 Oct. 1952
Algemeen	134,8	134,1
Industrie	191,2	191,0
Scheepvaart	157,6	156,0
Banken	122,8	123,1
Indon. aand.	41,3	40,7
Aandelen.		
A. K. U.	150 $\frac{1}{2}$	148
Philips	149 $\frac{1}{4}$	147 $\frac{1}{2}$
Unilever	171 $\frac{1}{2}$	169 $\frac{1}{4}$
H. A. L.	143	142 $\frac{3}{4}$
Amsterd. Rubber	74	71 $\frac{1}{4}$
H. V. A.	85 $\frac{1}{2}$	82
Kon. Petroleum	309 $\frac{1}{2}$	304 $\frac{1}{2}$
Staatsfondsen.		
2 $\frac{1}{2}$ pCt N.W.S.	76 $\frac{1}{4}$	76 $\frac{3}{8}$
3-3 $\frac{1}{2}$ pCt 1947	92 $\frac{3}{8}$	92 $\frac{13}{16}$
3 $\frac{1}{2}$ pCt Invest. cert.	92 $\frac{15}{16}$	93 $\frac{3}{16}$
3 $\frac{1}{2}$ pCt 1951	96 $\frac{1}{8}$	96 $\frac{15}{16}$
3 pCt Dollarlening	93 $\frac{9}{16}$	93 $\frac{1}{2}$
Diverse obligaties.		
3 $\frac{1}{2}$ pCt Gem. R'dam 1937 VI ...	95 $\frac{1}{8}$	95 $\frac{1}{2}$
3 $\frac{1}{2}$ pCt Bataafsche Petr.	98 $\frac{3}{16}$	98 $\frac{13}{16}$
3 $\frac{1}{2}$ pCt Philips 1948	94 $\frac{15}{16}$	95
3 $\frac{1}{4}$ pCt Westl. Hyp. Bank	88 $\frac{3}{4}$	89

J. C. BREZET.

Een symbool
van veiligheid!

De volmaakte combinatie van gezins- en oudedagsverzorging
met of zonder invaliditeitsdekking, vindt U in onze

Perfect-Polis

Vraagt brochure

**ZWITSERSCHE MAATSCHAPPIJ VAN
LEVENSVZERZEKERING EN LEEFRENTE**

Kantoor voor Nederland: HERENGRACHT 500, AMSTERDAM-C., TELEF. 64484

- **Diversen** -

Aangeb. door part.

AUSTIN

A 70 Sedan '50, uiterlijk en
mechanisch in prima staat,
schuifdak, radio, verwarming,
enz., Wassenaarseweg 15,
Den Haag, Tel. 776655.

Adverteer

regelmatig

ZOJUIST VERSCHENEN:

**DE NEDERLANDSE INDUSTRIE
SINDS 1945**

Een wereld van groei....

De Roman van de Industrie, waarin door de bouwers
van deze voor ons land zo belangrijke bestaansbron
wordt verhaald over de sinds de vernietigende oorlogs-
jaren bereikte resultaten. De in deze periode opgedane
ervaringen zijn voor iedere Nederlander van grote
waarde en een wegwijzer voor de toekomst. Een on-
uitputtelijke bron voor allen, die in de Nederlandse
Industrie belang stellen!

Prijs f 7.90. Verkrijgbaar bij de boekhandel
Formaat 17 x 25 cm. Omvang 416 pag. tekst en grafieken,
alsmede 45 foto's op kunstdruk. Omslag in 3 kleuren

UITGAVE A. SIJTHOFF N.V. / DEN HAAG

Ter overname aangeboden tegen aannemelijk bod:

Bedrijfseconomische Encyclopaedie

Dr. J. G. STRIDIRON

5 delen, compleet, als nieuw. Br. onder no. ESB 45-3,
Bur. v. d. bl., Postbus 42, Schiedam.

Nationale Handelsbank, N.V.

Amsterdam — Rotterdam — 's-Gravenhage

Alle Bank- en Effectenzaken

**ECONOMISCH-
STATISTISCHE BERICHTEN**

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

Adres voor Nederland: Pieter de Hoochweg 122, Rotterdam (W.)

Telefoon Redactie en Administratie 38040. Giro 8408.

Bankiers: R. Mees en Zonen, Rotterdam

Redactie-adres voor België: Seminarie voor Gespecialiseerde Economie
14, Universiteitstraat, Gent.

Abonnementen: Pieter de Hoochweg 122, Rotterdam (W.).

Abonnementsprijs, franco per post, voor Nederland en de Uniegebieden en
Overzeese Rijksdelen (per zeepost) f 26,—, overige landen f 28,— per jaar,
Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per
ultimo van het kalenderjaar.

□

Aangetekende stukken in Nederland aan het Bijkantoor Westzeedijk
Rotterdam (W.).

□

ADVERTENTIES.

Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de Koninklijke
Nederlandsche Boekdrukkerij H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam
(Telefoon 69300, toestel 1 of 3).

Advertentie-tarief f 0,30 per mm. Contract-tarieven op aanvraag. Rubrieken
„Vacatures" en „Beschikbare krachten" f 0,60 per mm (dubbele kolom). De
administratie behoudt zich het recht voor om advertenties zonder opgave van
redenen te weigeren.

Losse nummers 75 cts.

beschikbare krachten

DIRECTEUR

ener 50 j. goed bekend staande vrij grote N.V. in
techn. artikelen

WENST VAN POSITIE TE VERANDEREN.

Leeft. 35 j. Repr. voork., middelb. opl., sterk commerc.
en organisatorisch onderlegd. Ruime erv. in- en ver-
koop binnen- en buitenl., leiden van vertegenwoordigers,
marktanalyse, planning, besprekingen op hoog niveau,
enz. Ben ook genegen

a. Als bedrijfsleider of hoofd der vertegenwoordigers
op te treden.

b. Bedrijf over te nemen waar, opvolger ontbreekt
tegen behoort. lijfrente, enz.

Brieven onder nr. ESB 45-1, Bur. v. d. bl., Post-
bus 42, Schiedam.

ECONOOM

39 jaar, reeds in het bezit van de acte M.O. Staathuis-
houdkunde en Statistiek (1951), binnenkort zijn Uni-
versitaire studie beëindigend (economisch-publiek-
rechtelijk doct. ex.), vóór zijn studie laatstelijk, 1940-
1948 in verschillende vnl. organisatorische functies wer-
zaam geweest in (semi) overheidsdienst, zou gaarne
reeds in contact treden over een positie, eventueel reeds
gedeeltelijk werkzaam zijn, dan wel met tijdelijke
functie of opdracht worden belast. Brieven onder no.
25413, Recl. Advies- en Advert.bur. „Die Haghe" N.V.
Plein 11, Den Haag.